Novo mesto, 22. maja 1953

Stev. 20. Leto IV.

Lastniki in izdajatelji: Okrajni odbori SZDL Črnomelj, Kočevje in Novo mesto. — Izhaja vsak petek. — Odgovorni urednik Tone Gošnik. — Uredništvo in uprava: Novo mesto, Cesta komandanta Staneta 25. — Poštni predal 33 — Telefon uredništva in uprave 127. — Tekoči račun pri Narodni banki v Novem mestu: 616-T-181. — Letna naročnina 500 din, polletna 250 din, četrtletna 125 din. — Tiska tiskarna »Slovenskega poročevalca« v Ljubljani

Cena 12 din

Dolenjski list

Tednik okrajev Črnomelj, Kočevje in Novo mesto

Na mnoga leta, tovariš Tito

za srečo in bodočnost vseh naših narodov!

Ob 61. rojstnemu dnevu, ki ga — kakor vsako leto — praznuje maršal Tito sredi ustvarjanja in naporov za lepšo bodočnost jugoslovanskih narodov, hite te dni iz vseh pokrajin naše države v Beograd štafete s tisočerimi pozdravi, pismi, darili in najlepšimi željami vseh naših delovnih ljudi. Ljubezen milijonskih množic se zliva v eno samo skupno čestitko:

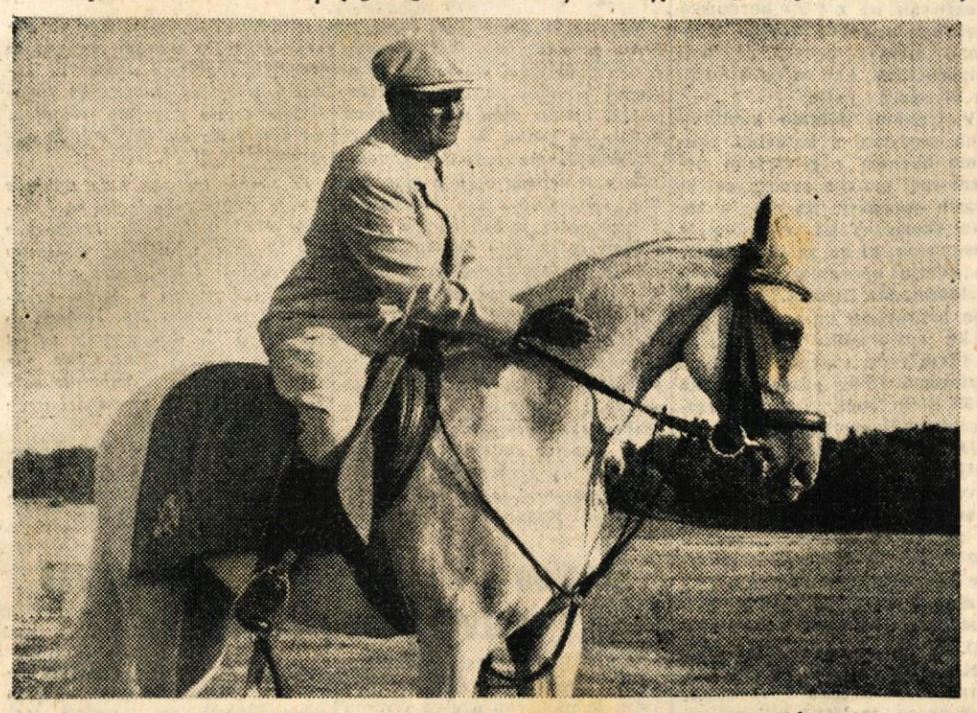

Naj živi in nas vodi še mnogo let naš preljubljeni tovariš Tito!

Življenje revolucionarja, vojskovodje, misleca, učitelja množic in osvoboditelja naših narodov, tovariša Tita skromen članek v časopisu še zdaleč, zdaleč ne more zajeti, niti ga ne vsaj približno dovolj obširno opisati v vsej njegovi zgodovinski pomembnosti. Ničesar ne moremo biti zato prav v tem času bolj veseli od obvestila, da bo napovedana in težko pričakovana knjiga Vladimirja Dedijera: »Josip Broz-Tito, prispevki za življenjepis«, izšla v slovenščini v prvih dneh junija. Na 864 straneh dvobarvnega tiska nam bo knjiga odkrila življenjsko pot enega izmed največjih junakov zgodovine. Tito — čigar ime izgovarjajo zatirani in trpeči po svetu kot simbol pravice, resnice in svobode — in njegov lik nam bosta z Dedijerovo knjigo postala še veliko dražja kakor sta nam že — saj vzljubimo to, kar spoznamo prav natančno, navadno še bolj.

Odkod izvira moč Titovih uspehov? Tako se sprašujejo njegovi prijatelji in nasprotniki. Prva moč je tovariš Tito sam. Njegov genialni razum, ki se opira na znanstveni socializem, vedno utira pravilno pot našega zgodovinskega dogajanja. Moč tovariša Tita — to je njegova revolucionarna, jeklena vztrajnost, delavnost in brezmejna požrtvovalnost.

Drugo moč črpa tovariš Tito iz vzbodbud delovnih množic. Tito vedno uči komuniste, da se morajo naslanjati na moč ljudskih množic, da je treba njihove vzbodbude buditi in razvijati v vendo močnejšo silo. Kadar nam je bilo najhuje — v letih NOV in po njih — je tovariš Tito prišel med ljudi in jim z domačo, toplo in iskreno besedo povedal: težave imamo, hudo je, toda vztrajati moramo in zmagali bomo! Njegova plemenitost, ki se je izoblikovala v doslednosti in strogosti do samega sebe in izpolnjevanja nalog, je hkrati polna rahločutnosti in ljubeznivosti do vseh ljudi, ki jim je treba pomagati. Mar je potemtakem čudno, da se tisočeri z zaupanjem obračajo v mnogih zadevah naravnost na tovariša Tita? Vera tovariša Tita v ljudske množice je eden izmed vzrokov zgodovinskih zmag Partije in naše revolucije.

Ob življenju tovariša Tita, ob herojskih primerih njegovega junaštva in predanosti rastejo novi rodovi borcev za socializem. Pod Titovim vodstvom stopamo po novih poteh graditve socializma, v Titovi Jugoslaviji se uresničujejo predvidevanja velikih mislecev. To, kar so bile nekoč sanje najbolj naprednih ljudi, postaja pri nas živa stvarnost. Pod Titovim vodstvom smo šli v revolucijo in za ceno dragocenih žrtev zmagali — Titovo vodstvo je naš porok, da zmagujemo tudi danes. Ustvarjeno in s krvjo zapečateno bratstvo in enotnost naših narodov, ljudska oblast, Socialistična zveza delovnih ljudi ,naša Ljudska armada, naša FLRJ — to so veliki poroki naše svobode in neodvisnosti.

»Ob Titu, ob primeru generacije herojev, ki jih je zbiral in vodil, ob njegovih vsakodnevnih besedah in dejanjih, lahko v sebi in v delovnih ljudeh okrog nas oblikujemo tiste lastnosti, ki naj bodo lastnosti človeka socialistične dobe« (Vida Tomšič). In da bi v našem delu, predanosti, požrtvovanju in vsem življenju iskali in imeli vzor v tovarišu Titu — naj bo naša iskrena želja ob njegovem rojstnem dnevu!

Zato pošiljajo delovni ljudje Dolenjske svojemu velikemu učitelju in voditelju najprisrčnejše želje:

Ostani nam zdrav in čil, dragi tovariš Tito, na mnoga leta v srečo in napredek naših narodov!

Titova štafeta na Dolenjskem

Prvi so pohiteli letos na pot veslači novomeškega kluba »Krka« pretekli petek z Loke, kjer se je zbrala množica ljudstva in šolske mladine. Na okrašenem skakalnem stolpu so pozdravili nosilce štafete predstavniki JLA, predsednik LO MO Lojze Ivanetič in zastopnik OLO Novo mesto Lojze Kastelic. Štafetno palico s pozdravnimi pismi Novomeščanov in garnizije JLA je prevzel Miro Thorževski, nakar je sedem kajakašev odveslalo po Krki ob navdušenem ploskanju množice.

V Otočcu je pričakalo in pozdravilo kajakaše nad 160 šolskih otrok, v Kostanjevici pa se je na docela okrašenem mostu zbrala množica ljudstva, ki je prisrčno pozdravila nosilce Titove štafete in jim priključila svoje pozdrave. V soboto so dolenjski veslači predali štafeto glavni republiški vodni štafeti na izlivu Krke v Savo.

Titova štafeta prostovoljnih gasilcev in protiletalske zaščite je v nedeljo, 17. maja, krenila z Baze 20 na Rogu. Prvi je tekel s štafetno palico v dolino gasilec Alojz Poglajen iz Podturna. V Toplicah so pričakali štafeto domačini in topliški gostje, malo pred 11. uro dopoldne pa je štafeta prispela v Novo mesto, kjer so jo sprejeli predstavniki Okrajne gasilske zveze, zastopniki OK ZKS, MK ZK, OLO in Ljudskega odbora mestne občine. V ponedeljek dopoldne je štafeta nadaljevala pot na vrh Gorjancev, kjer so jo prevzeli Belokrajnci.

Posebno slavnosten je bil sprejem republiške štafete v sredo dopoldne, ki ob zaključku lista še traja in bomo o njem več poročali v prihodnji številki.

Dolenjski duhovniki želijo ureditev odnosov med državo in cerkvijo

V pogojih ustavnih načel in zakonov socialistične Jugoslavije se v naši državi versko življenje svobodno razvija. Da bi imele vse veroizpovedi čimbolj neovirano delo in svobodno življenje, je prišlo pred meseci na pobudo ljudske oblasti do razgovorov med predstavniki raznih veroizpovedi in Začasno komisijo Zveznega Izvršnega sveta. Ni šlo in ne gre za sprejemanje kakršnegakoli sporazuma med cerkvijo in državo. Vprašanje ni v sprejemu takega sporazuma, temveč v ureditvi tistih osnovnih odnosov med organizacijami vernikov in ljudsko oblastjo, ki so v interesu obojih — i države i vernikov posameznih veroizpovedi. Pri urejevanju teh odnosov so organi državne uprave povabili na razgovore predstavnike različnih veroizpovedi, da bi slišali njihovo mnenje. Tudi to je eden izmed dokazov širokogrudnosti in resnične demokracije naše ljudske oblasti.

Medtem ko so se razgovori s predstavniki pravoslavne in islamske veroizpovedi hitro in zelo uspešno zaključili, pa so škofje rimskokatoliške cerkve pred tedni pokazali, da jim po naročilu Vatikana ni za ureditev odnosov svoje cerkve do države. O tem smo pisali tudi v zadnji številki našega tednika in poudarili, da bodo imeli škodo od prekinitve teh razgovorov predvsem sami predstavniki Vatikana v naši državi. Čeprav posamezni škofje, predvsem nižja duhovščina želi urediti odnose z oblastjo, pa je večina rimskokatoliških škofov tudi tokrat pokazala, da so ji več interesi Vatikana, ki so docela istovetni z italijanskim imperializmom.

V preteklih dnevih sta novinarja Dolenjskega lista obiskala več duhovnikov v novomeškem okraju in se razgovarjala z njim o prekinitvi razgovorov glede ureditve odnosov med rimskokatoliško cerkvijo in državo.

Tako je med drugim župnijski upravitelj g. Ferdinand Stadler v Brusnicah izjavil, *da duhovniki pozdravljajo osnutek novega zakona o verskih skupnostih in upajo, da bo v kratkem tudi sprejet, s čemer bodo nastopile boljše razmere med državo in cerkvijo.* Mislim, je dejal g. Stadler, *da v celi dekaniji ni niti enega duhovnika, ki bi bil zoper ta zakon. Vedenje škofov ob zadnjih razgovorih pa dokazuje, da njihovo negativno stališče izraža silno odvisnost od Vatikana in strah pred ekskomunikacijami itd.*

Prav tako je izjavil g. Kvas, župni upravitelj v Stopičah, da misli, *da ni duhovnika, ki si ne bi želel ureditve osnovnih odnosov med cerkvijo in državo. Pri izvrševanju verskih obredov in v celotnem verskem življenju pri nas ni nikakih ovir.*

Gospod Jožef Strah, župnik v Beli cerkvi, je izjavil v razgovoru z urednikom Dolenjskega lista: *»Zakon oz. osnutek zakona o verskih skupnostih je dober in bo prav gotovo sprejet. Vsi pošteni duhovniki bi radi videli, da bi bile razmere med državo in cerkvijo urejene. Če bi bili vsi škofje za ureditev razmer med državo in cerkvijo, potem bi bilo stanje na zadnjih razgovorih po mojem mnenju prav gotovo precej drugačno kot je sedaj. Prav gotovo pa so tu igrali važno vlogo tudi politični interes Vatikana, ne pa zgolj verski interesi.«*

Na vprašanje, ali se versko življenje v fari razvija nemoteno, je g. župnik Strah odgovoril, da versko življenje ni v nobenem oziru ovirano. *»Mislim,«* je dejal g. Strah, *»da si samo še kakšni reakcionarji želijo in mislijo, da so možne pri nas še kakšne izpremembe. Izpremembe pa so izključene in je treba na urejevanje odnosov med državo in cerkvijo gledati tudi iz te strani.«*

Vatikan, stoletni sovražnik jugoslovanskih narodov, je s pritiskom na svoje škofe tudi tokrat pokazal, da mu služi cerkev predvsem za ustvarjanje napetih odnosov v naši državi. Sovražna delavnost Vatikana in njemu zvestih podanikov je bila ob prekinitvi razgovorov znova razkrinkana. Kolo časa pa se suče v zgodovini naprej — in nikoli nazaj. Na to staro, preprosto resnico je Vatikan pozabil. Pozablja pa tudi, da si pošteni duhovniki iskreno želijo ureditve osnovnih odnosov med cerkvijo in državo.

Gozdarji so predlagali delegatu UNICEF, naj se zgradi

Tovarna za kemično predelavo lesa na Dolenjskem

Pred kratkim je obiskal Stražo delegat UNICEF g. Hanson in si v spremstvu predstavnikov ljudske oblasti ter vaščanov ogledal straški zadružni dom, ki ga bo organizacija UNICEF opremila. Ob tem obisku so obravnavali vsa najbolj pereča gospodarska in zdravstvena vprašanja Straže.

Kmetje so predlagali, da bi ustanovili v Straži osemenjevalno postajo, ki naj bi razpolagala s prevoznim sredstvom za razvažanje semena. S tem bi krepko podprli živinorejo v straškem okolišu, ki potrebuje tudi veterinarsko ambulanto.

Gospodinje so izrazile mnenje, da bi bilo dobro organizirati moderno kuhinjo, kjer bi lahko prirejali razne tečaje za dekleta. Živahno je poteklo razpravljanje tudi o zgraditvi zdravstvene ambulante, ki naj bi imela tudi rentgenski aparat, zobno ambulanto itd.

G. Hanson se je zanimal tudi za gozdarska vprašanja. Gozdarji, ki so delegata izčrpno seznanili s stanjem v dolenjskem gozdnem bazenu, so predlagali, da bi bilo koristno zgraditi v Straži tovarno za kemično predelavo lesa, ki naj bi jo opremila UNICEF.

V nedeljo na občinski praznik v Dolenjske Toplice!

Enajst let je minilo, ko so začeli Topličani in prebivalci okoliških vasi množično odhajati v partizane. Toplic so se Italijani bali od prvega dneva okupacije dalje. Ni jim bilo obstanka, zato so 24. maja 1942 pobrali šila in kopita in se zaradi strahu pred partizani in ljudskim gnevom izselili iz prijaznega trga ob Sušici.

Letos praznujejo Toplice prvikrat svoj občinski praznik. Poslej se bodo vsako leto 24. maja v Toplicah in okolici spominjali žrtev iz let NOV, vloge svojega kraja v osvobodilni vojni in nalog, ki jih je prinesla osvoboditev. Letošnja, prva proslava, bo prav posebej slovesno praznovana. Že ves teden imajo v Toplicah prireditve — da omenimo samo veliko fizkulturno akademijo Partizana, množične sestanke SZDL, dramo Mire Pucove Ugasle oči, gostovanje Podturenčanov z Ganglovo dramo Sin itd., — jutri, v soboto zvečer, pa bo v Toplicah povorka z baklado, po vseh okoliških višinah pa bodo zažgali kresove. Na sam praznik, v nedeljo, 24. maja, bodo ob petih zjutraj po vseh vaseh budnice. Ob 8. uri se bodo začeli zbirati v Toplicah domačini, gostje in okoliški vaščani, gasilci, mladinske in ostale organizacije, ob devetih pa se bo začela proslava.

Po povorki bodo slavnostni govori, nastopi pevskih zborov, recitacije, nastop mladine in cicibanov s telovadbo in koncert. Sodelovala bo godba JLA iz Novega mesta. Po proslavi bodo strelske tekme, nastopi gasilcev, lahkoatletske prireditve itd. Popoldne bo nastopilo KUD Toplice z dramskim prikazom dogodkov iz let NOV, fizkulturniki pa bodo ponovili svoj nastop. Sledilo bo ljudsko rajanje.

Partizanske Toplice vabijo na proslavo vse borce, aktiviste in njihove svojce, zlasti pa vse, ki so se v letih NOV borili ali delali na topliškem sektorju.

Pridite! Kakor takrat, boste tudi sedaj sprejeti prisrčno in gostoljubno! Partizanska topliška dolina vas pričakuje! M.

Društvo prijateljev Bele krajine in Belokranjci

Minil je komaj mesec, odkar je bil v Ljubljani v veliki dvorani Doma sindikatov ustanovni občni zbor Društva prijateljev Bele krajine, na katerem je bil izvoljen odbor tega društva, hkrati pa sprejeta tudi društvena pravila, ki vsebujejo smernice za pomoč Beli krajini in njenemu bodočemu razvoju. Tudi naš list je o poteku tega občnega zbora priobčil daljši članek, v katerem je naš uredniški sodelavec prikazal vso problematiko Bele krajine, o kateri je živahno razpravljal tudi občni zbor v Ljubljani. Premišljeno smo našim bralcem v Beli krajini tudi postregli s poročilom, da je le industrializacija pogoj za dvig gospodarskega stanja Bele krajine in da trenutno Beli krajini niti ni tako hudo potrebna večja finančna pomoč, pač pa nujno potrebuje strokovne in tehnične pomoči. Dobesedno smo navajali besede tov. Nika Belopavloviča, predsednika Gospodarskega sveta pri OLO v Črnomlju, da so »delovni ljudje Bele krajine pripravljeni prijeti za vsako delo, ki pomeni gospodarski napredek, potrebni pa so jim strokovnjaki in tehnična sredstva, ker se da že s tako pomočjo veliko napraviti iz lokalnih virov.« —

»Pričakujemo pomoč, odklanjamo pa vsako miloščino!« Pod tem geslom in v smislu teh besed je tudi potekal občni zbor Društva prijateljev Bele krajine. Smisel in vsebino teh besed pa bi morali razumeti tudi Belokranjci sami, saj bi se sicer ne dogajalo, da danes nekatere organizacije, društva, šole in celo posamezniki pošiljajo odboru Društva prijateljev Bele krajine v Ljubljano razne več ali manj upravičene prošnje. Te prošnje potrjujejo, da so Belokranjci kaj slabo poučeni o pomenu ustanovitve Društva prijateljev Bele krajine in njegovi vlogi pri odpravljanju gospodarske, socialne in kulturne zaostalosti, če menijo, da društvo razpolaga s finančnimi sredstvi za podeljevanje raznih podpor, miloščin itd., ki človeka pogosto bolj ponižujejo, kakor pa mu socialno pomagajo.

Temu cilju Društvo prijateljev v Beli krajini prav gotovo ne bo služilo. Znani pa so mi primeri, ko so posamezne organizacije in občinski ljudski odbori v Beli krajini pričeli sestavljati pet oz. desetletne perspektivne plane za podvig gospodarskih, socialnih in kulturno prosvetnih razmer v območju občine. Takšne pobude, ki imajo za cilj, mobilizirati lokalne finančne vire in delovno silo za izboljšanje življenjske in kulturne ravni v nekem kraju, je treba vsekakor pozdraviti. Takšna pot je tudi pravilna! Belokranjci se bodo morali v prvi vrsti zanesti na lastne sile. Od gospodarske zmogljivosti posamezne občine, delovne discipline in pripravljenosti občanov, da bodo tudi s prostovoljnimi delovnimi akcijami prispevali svoj delež k uresničitvi nalog, ki jih vsebujejo perspektivni plani posameznih občin kot gospodarsko samostojnih edinic, pa zavisi, v kolikšni meri bodo Belokranjci deležni tudi strokovne inštruktažne pomoči Društva prijateljev Bele krajine.

Nekje nameravajo v prihodnjih letih zgraditi novo šolo. Tamkaj spet je problem oskrbe prebivalstva z zdravo pitno vodo med najaktualnejšimi nalogami občine in njenih predstavnikov v občinskem ljudskem odboru. Ureditev drevesnic, odbira sadnih vrst, ki odgovarjajo klimatskim razmeram Bele krajine, selekcija plemenske živine, selekcija perjadi, ki bo donosna za majhna kmečka gospodarstva, dvig ovčereje, organizacija in poživljenje belokranjske domače obrti, ki bi v urejenih razmerah lahko donašala pridnim belokranjskim rokam vsako leto lepe dohodke, njihovi izdelki pa bi ponesli na domači in inozemski trg sloves prekrasnih tkalskih in vezilskih tehnik, ureditev gnojnišč, jam, hlevov, silosov, mehanizacija v doslej najbolj preprosti in primitivni poljedelski proizvodnji v Sloveniji, ki je v Beli krajini še vse preveč zakoreninjena, obnova vinogradov, preobrazba steljnikov ... in še in še — **to so naloge, katere bo treba v bodočih letih načrtno reševati, da se bo gospodarski obraz Bele krajine spremenil, v Beli krajini pa ustvarilo blagostanje, ki ga delovno belokranjsko ljudstvo zasluži.**

Tukaj in pri rešitvi teh problemov z oskrbo načrtov, nasvetov, prosvetljevanja ljudstva s predavanji, članki v časopisju in izdajanjem toz. poučnih brošur, pa Društvo prijateljev Bele krajine ne bo nikoli odpovedalo! Za takšno pomoč se lahko občinski ljudski odbori, organizacije, društva, šole in posamezniki vselej brez skrbi obrnejo na odbor tega društva, ki ima samo en cilj: **pomagati Beli krajini iz njene gospodarske zaostalosti ter s pomočjo delovnih Belokranjcev samih ustvariti pogoje za takšno življenje, ki ne bo v ničemer zaostajalo za onim, kakršnega žive v tem pogledu naprednejše in gospodarsko razvitejše pokrajine v naši republiki.**

Dolžnost občinskih ljudskih odborov, društev in organizacij pa je, da o nalogah, ki so si jih zadali v svojih perspektivnih planih, ne razpravljajo samo na domačih sejah in o tem obveščajo mogoče že okrajni ljudski odbor, temveč, da obveščajo o svojih namerah, načrtih in težavah tudi odbor Društva prijateljev Bele krajine (Ljubljana, Miklošičeva cesta, uredništvo revije »Naša vas«), ki bo lahko pomagal, nasvetoval, oskrboval situacijske načrte in na pristojnih mestih tudi interveniral za strokovno pomoč ter inštruktažo, če bo o vseh gospodarskih problemih neke občine tudi točno obveščen.

Nikakor pa niso umestne izjave, kakor sem jih slišal pred kratkim: »Imenitno! V Ljubljani obstoja sedaj Društvo prijateljev Bele krajine. Naš Dom ljudske prosvete še ni dograjen. Potrebna nam je streha in ureditev odra v dvorani, potrebni so nam sedeži v dvorani. Napisali bomo prošnjo Društvu prijateljev Bele krajine, naj nam nakaže podporo, da bomo že vendar enkrat dobili, za kar se že leta in leta borimo ...«

Ne, tako to le ne bo šlo! Zavihati bo treba rokave, se vreči v delo, študirati in si s prirejanjem kulturnih prireditev zagotoviti finančna sredstva za nakup najnujnejših predmetov, ki so potrebni za ureditev dvorane.

»Pričakujemo pomoč! Pomoč strokovno usposobljenih kadrov, da se bomo našega dela lotili uspešno, odklanjamo pa vsako miloščino!« S tem geslom na delo za boljšo bodočnost!«

—c

To, kar nam pod domačim je nasiljem
teptano vero ohranilo živo,
in komaj slutenim še daljnim ciljem
vtrdilo je zvestobo nezmagljivo —

In kar zbudilo v nas je davne sile,
ki jarmi so stoletni jih mrtvili,
da so roké v pesti se nam sklenile,
ko zemljo so raztrgano delili —

To, da smo z voljo do trpljenja in žrtev
z nasiljem se sprijeli prerojeni,
ko bil je sklep, da bodi rod naš mrtev,
in boj končali smo osvobojeni —

O svobojeni, da živimo v časti
in da po svoje usodo si krojimo,
da več ne maramo pod silo pasti —
vse to v imenu Tito mi častimo.

Mile Klopčič

Letni nastop TVD Partizana Semič

V proslavo rojstnega dne maršala Tita je TVD Partizan Semič priredilo samostojen letni telovadni nastop. Čeprav je bilo spočetka ogromno težav s strokovnim kadrom in telovadnico, se je to mlado društvo le nekako pretolklo preko tega. Telovadni dom je delno obnovljen, s podporo Zveze Partizan in ostalih pa bo do jeseni lahko v polni meri služil svojemu namenu. Načelništvo je prevzela tov. Adlešič Anka, učiteljica telovadbe na tamkajšnji nižji gimnaziji, ki s pomočjo vodnikov vodi telovadbo oddelkov. Društveni nastop obsega 10 telovadnih točk z zaključno tekmo v odbojki. Ta nastop bo društvu tudi temeljita priprava za okrožni zlet, ki bo začetkom junija v Novem mestu. Potrebno je omeniti, da je društvo istočasno začelo s planiranjem in urejevanjem igrišča. Vsa zemeljska dela so naredili udarniško, novomeška železniška sekcija pa je društvu oskrbela dva vagona ugaskov. O nastopu bomo še poročali.

Vremenska napoved

za čas od 21. do 28. maja

V drugi polovici tekočega tedna včasih krajevne nevihte, sicer v glavnem lepo vreme. Konec tedna ali v začetku naslednjega tedna močnejši dež z nevihtami in ohladitvijo. V nadaljnjem poteku prehodno izboljšanje. Sredi tedna zopet nevihtne padavine.

NASIM BRALCEM

Zaradi nepredvidene zapreke je izostala objava zunanjepolitičnega pregleda »Od tedna do tedna«.

KUMROVEC — rojstna hiša maršala Tita v hrvatskem Zagorju

Seznam žrtev NOV okraja Kočevje

Padli borci in žrtve fašističnega terorja v občini Loški potok

TRAVNIK — LOSKI POTOK

Levstik Alojz, roj. 1. X. 1899, ustreljen 1942 kot talec; **Levstik** Janez, roj. 29. I. 1904, padel 1943; **Levstik** Alojz, roj. 21. VI. 1918, ustreljen 1942 kot talec; **Levstik** Ivan, roj. 8. IX. 1914, padel 1944; **Levstik** Anton, roj. 10. I. 1920, padel 1945; **Lavrič** Alojz, roj. 5. VII. 1902, ubit od sovražne bombe 1942; **Bartolj** Franc, roj. 26. XI. 1897, ustreljen 1942; **Bartolj** Ivan, roj. 13. VIII. 1923, ustreljen 1942; **Levstik Ivan**, roj. 21. III. 1907, umrl v taborišču 1945; **Levstik** Alojz, roj. 19. V. 1925, padel 1944; **Rus** Rudolf, roj. 13. V. 1909, padel 1944; **Kordiš** Mirko, roj. 10. XII. 1910, ustreljen 1940; **Vesel** Ivan, roj. 13. XI 1913, ustreljen 1942; **Vesel** Karol, roj. 11. XI. 1901, ustreljen 1942; **Levstik** Franc, roj. 31. I 1918, umrl na posledicah internacije 1945; **Bartolj** Janez, roj 7. VIII. 1900, umrl v taborišču 1945; **Mikulič** Anton, roj. 11. IX. 1882, umrl v taborišču 1944; **Mikulič** Franc, roj. 12. VIII. 1925, padel 1944; **Kordiš** Karel, roj. 22. I. 1907, ustreljen po nesrečnem slučaju od naših edinic 1945; **Lavrič** Tilka, roj. 4. II. 1907, ustreljena 1944; **Lavrič** Rudolf, roj. 16. IV. 1912, padel 1944.

Košir Franc, roj. 25. I. 1905, padel 1945; **Zbačnik** Angela, r. 6. VI. 1922; padla 1943; **Zbačnik** Jože, roj. 19. II. 1925, umrl v taborišču 1945; **Ivančič** Franc, roj. 12. X. 1905, ustreljen 1942; **Lavrič** Franc, roj. 25. IX. 1904, ustreljen 1942; **Levstik** Karol, roj. 10. IX. 1911, ustreljen 1940; **Benčina** Jože, roj. 2. III. 1921, padel 1945; **Lavrič** Franc, roj. 14. XII. 1926, padel 1943; **Lavrič Franc**, roj. 2. XII. 1913, ustreljen 1942; **Mikulič** Anton, roj. 1. VI. 1890, ustreljen 1942; **Mikulič** Jože, roj. 20. V. 1913, ustreljen 1942; **Mikulič** Anton, roj. 12. VI. 1924, zverinsko ustreljen 1942; **Levstik** Karol, roj. 6. I. 1912, padel 1942; **Benčina** Janez, roj. 27. XI. 1899, umrl v taborišču 1945; **Mikulič** Anton, roj. I. I. 1906, ubit 1942; **Debeljak** Slavko, roj. 1. XII. 1923, zverinsko ubit 1942.

Debeljak Franc, roj. 12. XI. 1921; zverinsko ubit 1942; **Debeljak** Jože, roj. 1. II. 1913, zverinsko ubit 1942; **Debeljak** Karel, roj. 21. XI. 1925, padel 1944; **Benčina** Franc, roj. 18. I. 1907, ustreljen 1942; **Lavrič** Karel, roj. 15. XII. 1902, ustreljen 1942; **Benčina** Alojz, roj. 11. I. 1892, umrl v taborišču 1944; **Rus** Anton, roj. 14. XII. 1909, padel 1943; **Vesel** Franc, roj. 24. IV. 1920, padel 1943; **Vesel** Jože, roj. 10. II. 1926, padel 1944; **Sega** Franc, roj. 10. X. 1924, padel 1944; **Benčina** Anton, roj. 27. X. 1897, umrl v taborišču 1945; **Lavrič** Karol, roj. 2. V. 1903, umrl v taborišču 1945; **Lovšin** Jože, roj. 9. IX. 1903, umrl v taborišču 1945; **Bartolj** Alojz, roj. 20. VI. 1908, ustreljen 1945; **Bartolj** Rudolf, roj. 19. III. 1910, ustreljen 1942; **Tanko** Ivan, roj. 20. XII. 1919, ustreljen 1942; **Žagar** Franc, r. 13. III. 1913, padel 1943; **Krže** Franc, roj. 25. I. 1921, padel 1942; **Košmrlj** Andrej, roj. 1. X. 1905, umrl v taborišču 1945; **Kordiš** Edvard, roj. 28. VII. 1901, ustreljen 1941; **Benčina** Ivan, roj. 22. I. 1924, padel 1944; **Bartolj** Ludvik, roj. 30. I. 1913, padel 1943.

HRIB — LOSKI POTOK

Pajnič Anton, roj. 14. II. 1915, padel 1944; **Pajnič** Albin, roj. 2. IX. 1917, padel 1944; **Košmrl** Mirko, roj. 27. IV. 1925, padel 1944; **Rus** Peter, roj. 20. II. 1923, umrl 1945; **Benčina** Anton, roj. 14. V. 1907, padel 1945; **Bartolj** Janez, roj. 3. X. 1925, padel 1943; **Knaus** Franc, roj. 29. X. 1912, padel 1942, **Vrtačnik** Vlado, roj. 1907, padel 1942; **Skok** Ferdo, roj. 1911, padel 1943; **Kordiš** Anton roj. 10. IX. 1903, padel 1943; **Bartolj** Janez, roj. 13. I. 1884, ustreljen 1942; **Bartolj** Jakob, roj. 24. XII. 1904, ustreljen 1942; **Mohar** Vlado, r. 15. X. 1920, umrl v internaciji 1944; **Silovinac** Pavel, roj. 1903, ustreljen 1942; **Čuk** Lado, roj. 1902, ustreljen 1942; **Benedičič** Janko, roj. 1902, ustreljen 1942;

Miting v vasi Trava — spomladi 1944. Govori tovariš Viktor Stopar

Dorer (služboval v Krvavi peči), ustreljen 1942.

RETJE — LOSKI POTOK

Turk Janez, roj. 7. II. 1909, padel 1943; **Turk** Jože, roj. 11. X. 1906; **Košir** Alojz, roj. 20. XI. 1920, padel 1943; **Mohar** Jože, roj. 5. IV. 1923, padel 1943; **Ruparčič** Jože, roj. 13. III. 1912, padel 1944; **Debeljak** Jože, roj. 3. IX. 1927, padel 1944; **Benčina** Franc, roj. 14. II. 1923, padel 1943; **Sega** Ivan, roj. 21. I. 1919, padel 1944; **Sega** Jakob, roj. 27. III. 1916, padel 1944; **Ruparčič** Karel, roj. 27. IV. 1925, padel 1944; **Košir** Ivan, roj. 14. VIII. 1922, padel 1944; **Košir** Stanko, roj. 22. III. 1923, padel 1943; **Mohar** Jože, roj. 17. XII. 1910, padel 1943; **Lavrič** Mirko, roj. 14. IX. 1923, padel 1942; **Kordiš** Anton, roj. 12. I 1912, ustreljen 1941; **Kordiš** Antonija, roj. 1. X. 1870, ustreljena 1943; **Sega** Edvard, roj. 28. VI. 1908, ustreljen 1942.

SEGOVA VAS — LOSKI POTOK

Ruparčič Alojz, roj. 18. VI. 1900, padel 1944; **Korče** Angelo, roj. 5. VIII. 1910, umrl v internaciji 1944; **Debeljak** Ivan, roj. 17. XII. 1924, padel 1942; **Lavrič** Franc, roj. 12. V. 1902, padel 1944; **Sega** Alojz, roj. 26. V. 1898, ubit 1942; **Vesel** Stanko, roj. 17. VII. 1923, padel 1944; **Sega** Franc, roj. 14. XII. 1906, ustreljen 1942; **Lavrič** Alojz, r. 17. III. 1901, padel 1945; **Baraga** Karol, roj. 14. VII. 1925, padel 1944; **Sega** Anton, roj. 7. XII. 1902, umrl v internaciji 1945.

SREDNJA VAS — LOSKI POTOK

Zgonc Ivan, roj. 3. XI. 1914, pomotoma ubit 1945; **Zgonc** Karol, roj. 12. XI. 1909, se ubil v službi z motorjem 1945; **Lavrič** Franc, roj. 14. VII. 1925, padel 1945.

MALI LOG — LOSKI POTOK

Bambič Anton, roj. 27. VI. 1923, padel 1943; **Oražen** Franc, roj. 31. III. 1920, padel 1945.

*

Okrajni odbor Zveze borcev v Kočevju in Pripravljalni odbor za proslavo 10. obletnice Zbora slovenskih odposlancev ponovno prosita vse bralce Dolenjskega lista v okraju Kočevje, vse svojce padlih borcev in žrtev NOV, da pomagajo pri zbiranju podatkov in imen vseh tistih, ki so padli na strani NOV za svobodo. Postopoma bomo objavili imena vseh žrtev NOV v kočevskem okraju, ki bodo nato vklesana v spomenik, ki bo jeseni odkrit v Kočevju.

Ne more b'ti lovec, kdor ni gojitelj divjadi in napreden državljan

29 delegatov iz 21. lovskih družin novomeškega okraja se je zadnjo nedeljo v marcu poleg funkcionarjev lovskih družin udeležilo redne letne skupščine Okrajne zveze v Novem mestu.

Najlepša lovska prireditev na Dolenjskem lani je bila vsekakor velika pietetna lovska prireditev 29. novembra na Fari, posvečena spominu padlih lovcev-partizanov v času NOB, ter vzorna brakada 30. novembra. Oboje je organizirala in izvedla Okrajna lovska zveza Novo mesto. V 21 družinah novomeškega okraja je včlanjenih 406 lovcev, lovska organizacija pa ima tudi 7 častnih članov. Na splošno se je stanje v loviščih izboljšalo, kar je zasluga vestnih lovcev in posameznih lovskih družin, med katere štejejo lovsko družino Novo mesto, lovsko družino na Mirni, lovsko družino Suha krajina in nekatere druge. Je pa v lostvu še dokaj takih »lovcev«, ki smatrajo lov za donosen posel in temu primerno tudi lovijo. Pri izpitih se je pokazalo zelo slabo poznavanje lovskega zakona in splošnih zakonitih predpisov ter naravoslovstva, saj posamezni kandidati niso znali odgovoriti niti na vprašanje kaj je brakada in kdaj je lovopust.

Od 232 prijavljenih kandidatov jih je polagalo izpit 210. Izpit je napravilo 142 lovcev, 86 jih je padlo pri izpitu, 22 pa se jih je skesalo in niso prišli pred komisijo. Tako je iz lovske družine Dobrnič padlo pri izpitu 5 lovcev, ker se pač za izpit niso nič pripravili, nasprotno pa so napravili izpit vsi kandidati lovske družine Velika Loka, ker so prej skupno študirali gradivo za izpite. Tudi trebanjski lovci so se za izpit dobro pripravili. Lovska družina Trdinov vrh je naročila za 18 lovcev samo eno knjigo »Naš lov«. Za to družino trdijo, da je najslabša v republiki in je bil že dan predlog, da se razpusti. Nekdo je pripomnil, da v tej družini niso lovci, pač pa mesarji. Če pomislimo, da so lepi Gorjanci skoraj brez vsake divjačine, potem bo ta pripomba kar utemeljena.

Dokaj šepava je administracija pri posameznih lovskih družinah. Razna obvezna poročila so tako netočna, da je bilo lani 8 družin kaznovanih zaradi nerednega pošiljanja obveznih poročil. Posamezna poročila si večkrat tudi tako nasprotujejo, da ni mogoče dobiti točnega pregleda nad stanjem v posameznih loviščih in lovskih družinah.

Krivolovstvo je še vedno precej razširjeno, večkrat celo z vednostjo posameznih lovcev. To velja zlasti za gorjanski predel. Temu zlu lovske družine posvečajo premalo pažnje in premalo tudi sodelujejo z organi Ljudske milice. Člani lovske družine Novo mesto so to zimo odkrili dva primera zankarstva in oba izročili organom ljudske oblasti, komandir Ljudske milice v Šentjerneju pa je sam v treh mesecih odkril 9 divjih lovcev. Nasprotno pa so imeli v Otočcu celo lovci strupene ampule in z njimi lovili divjad, kar tamošnjim lovcev gotovo ni bilo neznano.

Bodoči načrt lovcev novomeškega okraja je: član lovske družine je samo tisti, ki se zanima tudi za gojitev divjadi, spoštuje zakone in predpise ter sklepe organizacije, skrbi za lastno izobrazbo in ima še druge pogoje za socialističnega lovca. Vsi, ki nimajo takih pogojev in lastnosti, ne morejo biti člani lovske organizacije. Lov ni dobičkanosna obrt, pač pa šport, ki zahteva dokaj naporov in žrtev, ima pa tudi svoj gospodarski pomen. Lovec mora biti v prvi vrsti gojitelj in potem šele uplenitelj, v nobenem primeru pa ne mesar ali celo mrhar. Čiščenje lovskih vrst nevrednih članov, zatiranje krivolovstva, skrb za pravilno skupinsko izvajanje lova, gojitev plemenite divjadi in unicevanje škodljivcev, to so glavne naloge vseh lovcev novomeškega okraja v bodoče. Na skupščini so tudi sklenili, da predlagajo združitev hinjske in žužemberške lovske družine.

LOVCI - pozor!

ŽELEZNINA

Novo mesto

KARDELJEVA 1 (KANDIJA)

ima na zalogi vse vrste lovskih potrebščin:

DIMNI IN BREZDIMNI SMODNIK, NABOJE Z DIMNIM IN BREZDIMNIM SMODNIKOM, TULCE IN NETILKE, ČEPE IN POKROVCE, ŠIBRE IN VSE OSTALE LOVSKE POTREBŠČINE

ČITAJTE IN ŠIRITE »DOLENJSKI LIST«

Poškropimo sadno drevje tudi po cvetju

Obilno cvetenje vseh vrst sadnega drevja v Beli krajini daje izglede na dobro sadno letino. Pozimi in v prvih spomladanskih mesecih so KZ in sadjarji v večini primerov opravili svojo dolžnost, da onemogočijo uničevalno delo kaparja.

Sadjarji vedo, da zlasti po cvetenju lahko s škropljenjem preprečijo napad raznih škodljivcev in bolezni, ki po navadi znatno zmanjšajo sadni pridelek, v veliki meri pa pokvarijo tudi kvaliteto pridelanega sadja. Ker so izgledi za sadno letino dobri, priporočamo sadjarjem, da opravijo prvo poletno škropljenje. S tem uničijo razne gosenice, ki napadajo listje, cvetje in mlade poganjke, kakor tudi razne listne uši. Vrednost pridelanega sadja zmanjšuje tudi krastavost plodov, ki jo povzroča glivična bolezen škrlup in fuzikladij. Taki plodovi so zgrbančeni in razpokani, ranjeno pa je tudi lubje. Proti škrlupu na jablanah in hruškah škropimo z 2% žvepleno apneno (kalifonijsko) brozgo ali pa z 0.5% bordojsko (bakreno apneno) brozgo. Žvepleno apnena brozga je bolj priporočljiva, ker ni nevarnosti, da bi opalila listje.

V trgovini dobimo kombinirana sredstva, s katerimi zatiramo obenem z glivičnimi bolezni tudi grizoče škodljivce, ki včasih napravijo na drevju veliko škodo. Tako sredstvo je nos-prasen, ki ga za škropljenje po cvetju uporabljamo v 0.5% raztopini. Sto litrov 0.5% suspenzije napravimo na ta način, da 0.5 kg nos-prasena zmešamo v 50 litrih vode, v drugi posodi pa raztopimo 0.5 kg gašenega apna v 50 litrih vode. Nato obe raztopini zmešamo skupaj.

Drugo sestavljeno sredstvo, ki ubija glivične bolezni in škodljivce, je nosprasit, ki vsebuje prav tako kot nosprasen baker in arzen. Če hočemo napraviti 100 litrov raztopine za škropljenje po cvetju, raztopimo 0.75 kg praška v vodi, da dobimo ¾% raztopino. Apna ni treba dodajati.

Ker kombinirani škropiti nosprasen in nosprasit vsebujeta tudi arzen, je treba biti pri delu oprezen. Gledati moramo zlasti, da s temi sredstvi ne škodujemo čebelam.

R. J.

V nedeljo bo prvi pregled krompirišč

Prvi množični pregled krompirišč v republiškem merilu bo v nedeljo, 24. maja 1953! Vsi občinski ljudski odbori naj opozorijo kmetovalce na obvezen pregled, več o zatiranju koloradskega hrošča pa bomo pisali v prihodnji številki Dolenjskega lista.

Mraz in pozeba sta povzročila nepopravljivo škodo

Iz skoraj vseh krajev Dolenjske prihajajo poročila o veliki škodi, ki sta jo povzročila nenaden mraz in pozeba 11. in 12. maja. Posebno občutna je škoda v Semiču, kjer so najbolj prizadeti vinogradi, orehi, sadno drevje, pa tudi poljski pridelki.

Nekdaj »dalmatinci«, danes jajčarice ...

Precej je škode tudi na Trški gori, Vinjem vrhu, Brusnicah in drugje, kjer bo pridelek vina precej manjši od letnega povprečja. O težki škodi poročajo tudi iz Suhe krajine, kjer sta mraz in sneg škodovala predvsem vinogradom v okolici Gradenca, Bovleka nad Zagradcem, Liscu pri Žužemberku in okolici Boršta. Tako hude in pozne slane ne pomnijo marsikje niti stari ljudje.

Obvezno zatiranje plevela

Okrajni ljudski odbor Novo mesto je izdal odlok o obveznem zatiranju plevelov in sicer osata, rogoviljčka in predenice.

Vsi kmetovalci in uživalci zemljišč morajo obvezno odstranjevati in uničevati na svojih njivah, mejah, ozarih in travnikih navedene plevele. Osat, rogoviljček in predenica so nevarni pleveli, ker se hitro množijo in znatno zmanjšujejo pridelke njivskih kultur. Osat je predvsem nevaren za žita, rogoviljček za okopavine, predenica pa je nevaren zajedalec detelj.

Napredni kmetovalci so že do sedaj uničevali te plevele, vendar je bilo njihovo delo brez uspeha, če so se v njihovi soseščini ti pleveli semenili in tako tudi stalno zapleveljevali njihove njive. Borba proti plevelom ni lahka in je uspešna le tedaj, če jih uničujejo vsi kmetovalci pravočasno in učinkovito. Prav zato je okrajni ljudski odbor izdal odlok, s katerim bo možno prisiliti vse nevestne kmetovalce, da bodo zatirali navedene plevele na svojih površinah. Za nezatiranje navedenih plevelov predvideva odlok tudi kazen do 3000 din.

Ta odlok bodo pozdravili vsi vestni kmetovalci kot edino pravilen ukrep za dvig kmetijske proizvodnje.

Kupujmo tablice tombole Zveze gluhih

Ljudje, ki imajo vse čute, si težko predstavljajo, kaj pomeni, če je človek gluh, posebno še, če je človek gluh od rojstva. Tak človek ni nikdar slišal mile materine besede, ne godbe, ne ptičjega petja; manjka mu tudi dar govora. Šele v tesnejšem stiku z gluhonemim spoznamo z vso bridkostjo, kakšen revež je tak človek. Le s težkim in izredno vztrajnim delom in poukom je možno gluhonemega usposobiti za primeren poklic ter mu s tem omogočiti človeka dostojno življenje.

Dolžnost socialistične družbe je ustvariti človeka dostojno življenje tudi tistim, ki jih je narava prikrajšala. Zato skrbi naša država s sredstvi za vzdrževanje internatov za gluhoneme, posebnih šol in delavnic za učenje, kjer se vzgajajo pridni in vsestransko usposobljeni obrtniki. Ker pa pomoč države z ozirom na veliko število gluhonemih vendar ne zadošča, je Zveza gluhonemih Jugoslavije začela z veliko tombolo, od katere sta bili dve koli že odigrani.

Žrebanje tretjega kola tombole Zveze gluhih Jugoslavije bo 7. junija 1953 v Zagrebu. Izžrebanih bo 50 tisoč tombolskih dobitkov v vrednosti 7 milijonov dinarjev in 3 tisoč premij v skupni vrednosti 7 milijonov din. Dobitki so od 40 do 300 din, premije pa od 500 do 100.000 din. Cena ene tablice je 20 din. Tombolske kartice prodajajo vsi prodajalci srečk jugoslovanske loterije.

Podprimo človekoljubno ustanovo! Za darovanih 20 dinarjev nam bo srečen slučaj morebiti povrnil premijo 100.000 din.

Stadion v Kočevju - dokaz neizčrpne ustvarjalne sile ljudstva

V nedeljo, 17. maja popoldne, so v Kočevju slovesno odprli velik in moderno urejen stadion »Partizana«. Poleg te slovesnosti so bile tudi številne atletske prireditve, katerih so se udeležili poleg domačih tudi nekateri ljubljanski športniki.

O delih okoli novega stadiona smo v našem tedniku že večkrat pisali — nedeljska otvoritev pa je presenetila marsikoga, ki je sicer vedel, da v Kočevju pridno delajo, ni pa si mogel predstavljati, da bo v tako kratkem času in s tako skromnimi sredstvi postavljen moderen stadion, ki bi bil v ponos marsikakšnemu večjemu — in bogatejšemu! — slovenskemu mestu. Gradnja kočevskega stadiona je pokazala, kaj se da doseči z enotnostjo, požrtvovanjem in z neizčrpno ustvarjalno ljudsko iniciativo. Vse to so podprla skromna, a vendarle pomembna materialna sredstva kočevskih podjetij. Največ dela in odgovornosti pri gradnji stadiona so nosili marljivi predsednik okr. odbora »Partizan« tov. Cuk, Arko, prof. Bižal in še nekateri vneti fizkulturni delavci. Stadion, ki je vreden najmanj 6 milijonov dinarjev, stane Kočevje dobrih 600.000 dinarjev!

Prostovoljno delo je ob pomoči domačih podjetij in ljudske oblasti rodilo lepe sadove. Stadion je Kočevju v ponos, saj ima vse priprave za skoke in mete, regularno tekališče, pokrito tribuno za skoraj 1000 gledalcev, zidane slačilnice, v gradnji pa so naprave za odbojko, košarko in nogomet. Okoli sedanjega stadiona bo po uresničitvi ostalih načrtov v prihodnjih mesecih zrastel pravcati park Kočevja.

Izpred sodišča

Popravljanje osebne izkaznice je kaznivo. Gospodinja Albina Šega iz Soteske je po poroki, ko je spremenila priimek, izbrisala svoje prejšnje ime v osebni izkaznici in napisala sedanje, prav tako tudi podpis. Samovoljno popravljanje uradnih listin in osebnih dokumentov je po zakonu kaznivo, zato je bila Albina Šega pred senatom okrajnega sodišča v Novem mestu obsojena na 15 dni zapora, pogojno za dobo enega leta.

15 dni za klevetanje. Milenka Meteljko, poljska delavka iz Zloganja pri Smarjeti, je govorila, da so miličnik in dve učiteljici poškodovali verska znamenja, kar je bilo seveda popolnoma izmišljeno. Zaradi klevete jo je senat okrajnega sodišča v Novem mestu obsodil na 15 dni zapora,

Z nožem in latami so se obdelovali brata Ciril in Alojz Vidic iz Drašče vasi pri Žužemberku, Feliks Grm z Brega in Feliks Košak iz Vel. Reberc. Brata Vidic sta pred gostilno v Smihelu pri Žužemberku napadla Grma. Alojzij ga je z žepnim nožem obrezal po glavi, Ciril pa mu je pritisnil nekaj udarcev z lato. Takoj nato sta Košak in Grm v povračilo pretepla Cirila Vidica z latami in mu med drugim nalomila kost na levi roki. Baje so bili vsi pijani. Senat okrajnega sodišča je obsodil vse štiri: Grm in Košak bosta sedela vsak en mesec, Ciril Vidic bo sedel 21 dni, njegov brat Alojz pa 15 dni.

Franček Saje: 6

Vatikan in Slovenci

Knezoškofa Missio sta papež in cesar za njegovo zvesto službovanje avstriakantstvu in klerikalizmu 1897. leta povišala za nadškofa v Gorici in ga nato še nagradila s kardinalskim klobukom. Dr. Antona Mahniča pa sta imenovala za škofa na Krku, da je tudi na Hrvaškem pomagal krepiti ultramontanski klerikalizem, ko je že na Slovenskem utrdil njegove temelje s prvim katoliškim shodom.

Slovenski klerikalizem je od 1873. leta imel svoj tednik »Slovenec«, ki je 1883. leta postal dnevnik z lastno tiskarno. Od 1869 je delovala Katoliška družba. Od 1890. leta se je Katoliško politično društvo s številnimi manjšimi shodi pripravilo na prvi katoliški shod, ki je bil 30. in 31. avgusta 1892. v Ljubljani. Shod je hotel »pripraviti slovensko ljudstvo na odločilni boj med Kristusom in Antikristom«, ga navdušiti za »sveto stvar« in vse združiti »na podlagi katoliških načel« pod starim geslom — Vse za vero, dom cesarja! Najvažnejši govorniki so bili Missia, Mahnič in dr. Ivan Šušteršič o klerikalni politični organizaciji. (Poročilo, Ljubljana 1893.)

Po shodu je slovenska duhovščina vneto organizirala verska, prosvetna, gospodarska in politična klerikalna društva. To delo je poživel drugi katoliški shod leta 1900, ki je izrekel »neomajno zvestobo, vdanost in pokorščino« papežu in škofom. Shod je zlasti »poudarjal nujno potrebo« politične organizacije »v tesni zvezi s cerkvenim organizmom« za boj proti liberalizmu in socialni demokraciji.

Slovenska klerikalna stranka se je sprva imenovala Katoliška narodna stranka, leta 1905 pa se je prekrstila v Slovensko ljudsko stranko. Ob prvih državnozborskih volitvah 1907. leta po enaki in splošni volilni pravici so klerikalci od 23 slovenskih poslancev dobili 17 poslancev, liberalci 4, dva poslanca v Trstu in na Koroškem sta bila izvoljena na narodnem programu. Socialdemokrati pa so ostali brez poslanca, čeprav je za njih glasovalo 14.000, pri naslednjih volitvah 1911. leta pa 16.000 volivcev. Tudi v kranjskem deželnem zboru je zagospodarila klerikalna stranka. Deželni glavar je 1912. leta postal dr. Šušteršič, ki ga je vneto podpiral novi ljubljanski knezoškof dr. Jeglič z vso svojo duhovščino.

Leta 1906 je bil v Ljubljani tretji slovenski katoliški shod, leta 1913 pa slovensko-hrvatski. Razen verskih, gospodarskih in političnih problemov so vsi shodi v duhu papeževih enciklik razpravljali tudi o katoliški prosveti. Tako je že drugi shod sklenil, da je treba sestaviti seznam »knjig, ki so pisane v pravem duhu in za ljudstvo primerne« ter da je za ljudstvo treba izdajati »dobro izbrano ter o č i š č e n o« izdajo slovenskih pisateljev in pesnikov. (Poročilo, Ljubljana 1901, str. 90 in 91.) Tretji katoliški shod je znova načel to vprašanje. Po teh sklepih so slovenski klerikalni puritanci sestavili poseben katalog: Knjige za slovensko ljudstvo, pregledal odbor za presojo slovenskih knjig, izvoljen ob priliki III. katoliškega shoda, Ljubljana 1907. Razen tega kataloga je Katoliška bukvarna izdala še trgovski katalog: Splošni katalog slovenskih knjig, Ljubljana 1907.

Iz kataloga knjig za slovensko ljudstvo so izpuščeni naslednji slovenski pesniki: Anton Aškerc, Anton Funtek, Fran Gestrin, Simon Jenko, Dragotin Kette, Rudolf Maister, Josip Murn, France Prešeren, duhovnik Valentin Vodnik, Oton Župančič in tudi Štrekljeva zbirka slovenskih narodnih pesmi. Iz proze pa so klerikalni očiščevalci naslednje pisatelje in knjige spoznali kot neprimerne za pobožno ljudstvo: Almanah slovenskih bogoslovcev, Ivan Carkar, Anton Čehov, Fjodor Dostojevski, Janko Kersnik, Levstikovi zbrani spisi, duhovnik Franc Ksaver Meško, Rado Murnik, Stritarjevi zbrani spisi, Ivo Šorli, Ivan Tavčar, Janez Trdina in drugi. **Klerikalni literarni kritiki so na cerkveni indeks torej dali skoraj celotno slovensko lituraturo in največje svetovne klasike!** Ob tej porazni ugotovitvi literarni zgodovinar Avgust Pirjevec piše:

»Nepotrebna skrb, da bi varovali ljudstvo pred »slabimi« knjigami, se je izmaličila v prikrivanje resničnega življenja, ustvarila slepoto pred gospodarskimi in kulturnimi problemi nove dobe, je držala ljudstvo v miselni in umski zaostalosti ter onemogočila rast in tvorbo narodne kulturne enote, ker je ločila ljudstvo od njegovih ustvarjajočih sodobnikov ...

Zavezali so ljudstvu oči, da ni moglo videti svoje podobe in življenja v spisih svojih pisateljev. Zato so se tuji založniki (s šundom) bogateli z našim denarjem, ko so naši pisatelji stradali in hirali.« (Knjižnice in knjižničarsko delo, založila Družba sv. Mohorja v Celju, 1940, str. 127.)

Poglavarju rimokatoliške Cerkve, ki se je po zgubi cerkvene države 1870. leta razglasil za »vatikanskega jetnika«, je bila katoliška Avstro-Ogrska skoraj edina in najmočnejša opora njegove politike. Zato je papež Pij X. odobraval priključitev Bosne in Hercegovine, s katero je Avstro-ogrska hotela preprečiti zedinjevanje Jugoslovanov izven svojih mej. Pij X. je upal, da se bo z aneksijo še bolj okrepil katolicizem med pravoslavnimi Srbi v Bosni in Hercegovini. (Jovan Radonič, Rimska kurija i južnoslovenske zemlje, Beograd, 1950, str. 687 in 688.) S papežem so to priključitev navdušeno pozdravili tudi vsi slovenski klerikalni voditelji, ki so bili z dušo in srcem za katoliško habsburško monarhijo. Želeli so le, da bi se Avstro-Ogrska preuredila v trialistično državo z nemškim, madžarskim in slovanskim delom

Od odbornikov, ki jih bomo izvolili, je v veliki meri odvisno

delo Socialistične zveze delovnih ljud.

Med naloge, ki jih je postavil pred vse organizacije in člane SZDL njen zgodovinski IV. kongres, sodijo po svojem pomenu v prvo vrsto tudi volitve odborov SZDL. Na kongresu je bilo poudarjeno, da ne gre za formalne volitve. Ne, gre za mnogo več: gre za začetek uresničevanja sklepov IV. kongresa, gre za to, da bo Socialistična zveza delovnega ljudstva »...odprta javna politična tribuna in s tem šola socializma«, kakor je to dejal tovariš Edvard Kardelj.

Prav zato morajo biti volitve odborov SZDL prelomnica v dosedanjem delu naše največje politične organizacije. Odbori in organizacije SZDL se morajo končno otresti starega načina dela, mehaničnega prenašanja direktiv od zgoraj navzdol in podobno. Postati morajo resnično poprišče za pošteno izmenjavo mnenj naših delovnih ljudi, za izmenjavo izkušenj in načinov dela v borbi za pravo ljudsko demokracijo in resnični socializem.

Organizacije SZDL morajo zlasti postati utrjene in samostojne politične enote, ki bodo sposobne samostojno načenjati, reševati in usmerjati vsa vprašanja s področja družbenega ustvarjanja. Prav zato ni vseeno, kdo bo izvoljen v vaške, občinske in okrajne odbore SZDL. Ni vseeno, kako se na volitve pripravimo. Dobro, izčrpno poročilo o dosedanjem delu, uspehih in napakah organizacije OF, na kandidatni listi pa socializmu predani, delavoljni ljudje — to dvoje naj bo pogoj za začetek izvajanja vseh naštetih in še ostalih nalog, ki stoje pred SZDL.

O čem naj razpravljamo na sestankih in zborih članov Socialistične zveze delovnega ljudstva, nam posebej menda ni treba poudarjati. Borba za resnično demokracijo pri nas še daleč ni končana! Nenehno jo je treba izpopolnjevati, razvijati in stopnjevati. Marsikje so navzlic vsemu pisanju in ugotavljanju še vedno vidni sledovi komandiranja in birokratskega upravljanja. V organe ljudskega upravljanja še ni prodrla demokracija in decentralizacija tako globoko, kakor bi to bilo potrebno za njen resnično ljudski značaj dela. Se vedno rešujejo vprašanja, ki zanimajo najširšo javnost, marsikje le ozki krogi administrativnih uslužbencev in odbori brez sodelovanja državljanov. Javne investicije, komunalna vprašanja, davčna politika itd. — vse to gre žal le še prevečkrat mimo delovnih ljudi, ki pa so prav za ta vprašanja najbolj zainteresirani. O socialnih dajatvah in podporah, zdravstveni in higienski zaščiti, delavskem samoupravljanju podjetij in pod. — o vsem tem še vse premalo razpravljajo delovni ljudje. Borba za resnično ljudsko samoupravljanje v vseh vejah našega političnega, gospodarskega in kulturnega življenja je zato v ospredju dela in nalog SZDL.

Prav tako kakor doslej bodo organizacije Socialistične zveze delovnega ljudstva morale tudi vnaprej računati z ostanki negativnih pojavov stare družbe in njene miselnosti. Gospodarske in politične špekulacije, nesocialistični odnosi do splošnega ljudskega premoženja, uveljavljanje teženj po osebnih privilegijih, želje po komandiranju, pačenje linije socializma in pod. — vse to spada v vrsto nalog, ki jih bo reševala SZDL. Nenehna borba za dvig storilnosti, ki edina vodi k dviganju življenjske ravni, povezana s stalnim prizadevanjem za dvig zavesti v delovnih množicah, bo ena najvažnejših nalog naše enotne politične organizacije. Vse to — in še marsikaj — je bogato poprišče dela Socialistične zveze delovnih ljudi, šole resnične demokracije in socializma.

O vseh teh vprašanjih in nalogah je razpravljal Okrajni odbor SZDL v Novem mestu na svoji razširjeni seji v preteklem tednu in sklenil, da bodo volitve v vaške in občinske odbore SZDL zaključene do 31. maja.

R. P.

Sprejem v vojne akademije in šole JLA

Državni sekretariat za narodno obrambo FLRJ je razpisal sprejem kandidatov v vojne akademije in šole za oficirje, podoficirje in vojne uslužbence JLA. Po tem razpisu se bodo sprejemali v vojne, letalske, letalsko tehnične, vojno-pomorske in intendantske akademije ter vojne sanitetne šole na tri- in štiriletno šolanje kandidati, ki bodo pravočasno vložili prošnje in ki ustrezajo splošnim in posebnim pogojem.

Sprejeti kandidati bodo imeli kot gojenci vojnih akademij in šol določene pravice in dolžnosti, ki so razvidne iz razpisanega konkurza.

Kandidati, ki se nameravajo potegovati za sprejem v kakšno vojno akademijo ali šolo po tem konkurzu, dobe vsa potrebna navodila glede prošnje na pristojnem Vojnem odseku.

Popravek

21. XI. 1952 je izšel v našem listu članek »Slike iz Suhe krajine«. Med vrsticami je bilo tudi napisano: »Med temi je posebno znan neki Lapuh iz Ljubljane, ki se izkazuje z raznimi potrdili nekega ministrstva. Ljudje vedo povedati, da si je na ta način kupil luksuzni avto.«

Ker je dopisnik navedenega članka prejel glede Lapuha neresnične podatke, preklicuje navedbe, ki zadevajo imenovanega in jih smatra za neresnične.

„Obzornik" Prešernove družbe

Potreba po dobrem, sodobnem družinskem listu-mesečniku je bila že kar pereča. Kajti vse revije, tudi prejšnji Obzornik, so služile predvsem določenemu namenu in tudi določenemu krogu bralcev.

Novoustanovljena Prešernova družba je sedaj uspešno ustregla sodobnemu družinskemu mesečniku, ki naj s svojo pisano vsebino služi najširšim ljudskim množicam s svojo pisano vsebino za »pouk in razvedrilo«, kot bi rekli včasih. Prevzela je izdajanje Obzornika, prejšnjega glasila Ljudske prosvete ter v novi opremi in pod novim uredništvom že izdala prvo številko.

Obzornik Prešernove družbe bo pisal o kulturi in raznovrstnih sodobnih problemih, o umetnosti, tehniki, naravoslovju, prinašal povesti in poezijo, kakor izpričuje prva številka. Izšla je na štiridesetih straneh v lepi opremi in na lepem papirju, da ji s te strani ni kaj očitati, prinaša pa tudi bogat izbor slik naših umetnikov: Groharja, Vesela, Jame, Kralja, Sedeja, Novomeščana Jakca in Lamuta ter druge.

Leposlovni črtici sta prispevala Gaber (Iz njegove mladodosti) in Hace (Njegovo domotožje) ,pesmi Janez Menart, največji leposlovni del Obzornika pa zavzema prevod Travnovega romana Bela roža, ki se bo nadaljeval.

V razdelku Znanost in Umetnost piše Mikuž o grafični umetnosti, sledijo članki: O novi ureditvi FLRJ, Heinrothov spis Iz življenja ptičev in Koblarjev opis Borovniškega viadukta, zanimiv prispevek k zgodovini našega, nekoč največjega gradbenega objekta.

V rubriki Doma in na tujem so statistični podatki o prebivalcih na zemlji, o lanski gledališki sezoni in naši leposlovni produkciji. Na ovitku je še Kotiček za uganke. Skratka, Obzornik je zelo bogat in pester in bo gotovo našel številne naročnike in bralce, saj nudi »vsakemu nekaj«.

Vendar je potrebno nekaj kritičnih pripomb. Obzornik naj bo res neke vrste »omnibus«, vendar je pa to revija, ne časnik, zato mora biti snov vsake številke (kakor celega letnika), čeprav tako raznolika, vendar organsko ubrana, da bralec ne čuti: tole je prinešeno tako na slepo ali iz zadrege za materialom, kakor imamo v tej številki pod istim zaglavjem (Znanost in umetnost) tako raznovrstne prispevke, ki niti grafično niso močneje ločeni med sabo. Travnova Bela roža je sicer zanimiv roman ,vendar je prehudo, da zavzame kar 14 strani, ko bi se nemara dobil tudi dober domač tekst ,ki bi ga zlasti deželani (in nanje je le treba računati) radi brali.

Prav bi bilo, da ima vsaka številka kazalo in pa opombo, kaj slika na ovitku predstavlja in čigava je. Kajti če Obzorniku res želimo, da še čimbolj razširi, pa želimo tudi, da bo čim popolnejši, tako po vsebinski kakor po tehnični plati. -i

Mladi črnuharji – ščetinarji na obisku v vasi

Tovarišica Marija Kukman s Suhorja pri Prečni se je oglasila v našem uredništvu in povedala zanimiv slučaj, ki se je dogodil pri njih:

Kukmanova domačija stoji v bližini gozda. Ko je oni dan Marija Kukman pokladala svinjam in so te kot navadno glasno krulile, je priteklo po poti iz gozda 6 mladih divjih svinj, starih kakih 14 dni. Kukmanov Lojzek in Francek sta takoj planila po njih. Tri sta ujela, trije pa so ušli nazaj v gozd. Ujete male črnuharje sta zaprla v kurnik in jih »pogostila« z mlekom in ječmenom, s čimer so bili »gostje« zelo zadovoljni. Kmalu pa so prišli lovci iz Novega mesta in odvzeli nenavadne mlade ujetnike ter jih odnesli v mesto, kjer so jih oddali v rejo na kmetijsko šolo Grm.

Kukmanova je še povedala, da imajo pri njih doma mlado lisičko, katero sta prinesla domov prav tako njena »poba« potem, ko sta jo odvzela ubiti materi. Lisička je bila stara komaj kakšen dan, ko sta jo doma podtaknila med mladiče domači mački, katera jo ima menda še raje kot svoje mlade mucke.

Tako je povedala tovarišica Kukmanova in še pripomnila, da bi njeni fantje zaslužili kako nagrado. Po izjavi direktorja grmske kmetijske šole tov. Kegljeviča bodo prašički kasneje oddani v ljubljanski živalski vrt, medtem pa se na Grmu prav dobro počutijo med svojimi vrstniki domače pasme.

Kronika nesreč

PRAPROCE PRI TREBNJEM. Pri padcu v domači veži si je zlomila desno roko posestnikova žena Neža Sitar.

RIBJEK PRI MOKRONOGU. Posestnik Janez Gorjup je imel opravka s hrastovimi hlodi. Med premikanjem ga je hlod pritisnil in mu zlomil desno nogo.

NOVO MESTO. Triletni otrok Saša Smodič je doma padel v lonec vrele vode in se oparil po trebuhu.

MALKOVEC. Ko so se splašili konji, je pritisnilo ob drevo kmečko delavko Marijo Povšič. Poškodovano ima desno roko.

Kino

KINO DOLENJSKE TOPLICE PREDVAJA: 23. in 24. maja: ameriški film *»Dolina orlov«*, 27. in 28. maja: ameriški film *»Velika reka«*

Oglasi

POGREŠAM čoln zelene barve; izginil je z obrežja Krke pod železniško postajo. Pošten najditelj naj ga proti nagradi vrne ali sporoči kar ve o čolnu šefu železniške postaje Novo mesto.

IŠČEMO ORGANIZATORJA za odkup zdravilnih zeliščin suhih gob v posameznih krajih Dolenjske in Bele krajine. Ponudbe poslati na trgovsko podjetje GOSAD, Ljubljana, SKLADIŠČE — NOVO MESTO — BRŠLJIN.

ZAMENJAMO dve srednjetežki kobili z žrebeti za dva srednjetežka konja ali kobili brez žrebet. — Državno posestvo Koprivnik pri Kočevju.

KUPIMO karoserijo za osebni avtomobil »Mercedes 170« v kakršnemkoli stanju. Ponudbe poslati na REŠEVALNA POSTAJA LJUBLJANA.

KMETIJSKA ZADRUGA ČATEŽ PRI VELIKI LOKI SPREJME V SLUŽBO spretnega nakupovalca za kmetijske pridelke, les, živino in ostalo trgovsko blago. — Nastop takoj. Plača po dogovoru. Ponudbe poslati na gornji naslov.

PRODAM v neposredni bližini železniške postaje Semič stavbeno parcelo v izmeri cca 700 m². Preko parcele je napeljan vodovod in električni tok! Ponudbe poslati na Štalcer Olga, Rečica 14, p. Semič.

PRODAM zaradi preselitve stanovanjsko hišo v Novem mestu (4 stanovanja, 2 lokala, lep vrt s sadnim drevjem, center mesta). Resnim reflektantom pove naslov Uprava lista.

Preklic

Vse govorice, ki so se širile o Doberdrug Justini, gospodinji iz Prečne, so neresnične ter jih krivec tem potom preklicuje in obžaluje.

Vsem dopisnikom!

Zaradi pomanjkanja prostora so morali v tej številki odpasti razni dopisi, športna poročila in vesti iz naših krajev. Objavili jih bomo v prihodnji številki. Prosimo vse sodelavce za kratka, izčrpna poročila in vesti, ker daljših prispevkov zaradi pomanjkanja prostora in okrnjenega obsega lista ne moremo objavljati.

Uredništvo

Opozorilo

Opozarjamo vse člane bivše Ribiške zadruge Novo mesto, da se vpis v Ribiško društvo in izdaja ribolovnih dovoljenj po sklepu Republiške ribiške komisije zaključi 1. junija t. l. Po tem roku se letna ribolovna dovoljenja ne bodo več izdajala.

Hkrati opozarjamo vse člane Ribiškega društva Novo mesto, da v času od 25. maja do 15. junija dvignejo pri društveni blagajni društvene legitimacije. S seboj morajo prinesti ribolovnice zaradi prežigosanja. — Upravni odbor Ribiškega društva Novo mesto.

Obrobne opazke za Novomeščane

Priznajmo: v Novem mestu se je storilo že veliko pomebnih, koristnih in lepih del. Mnogo jih raste. In kadar smo sredi velikih načrtov, radi pozabljamo na nekatere malenkosti, ki pa so malenkosti le na videz. Take »obrobne opazke« naj opozarjajo nanje. So samo dobronamerne, saj gre za lepotno podobo našega mesta, našega skupnega velikega doma, ki ga imamo vsi meščani gotovo zelo radi. Naj pa te opazke pohvalijo tudi lepe skromne malenkosti, ki pa spet niso malenkosti. Torej...

Ko človek zavije v našo metropolo, je prva hiša, ki mu pade v oči, ko pride s kolodvora, poslopje, kjer ima svoje urade DES. Pogled je vse prej ko mikaven. Ne bi mogli lastniki ali koristniki hiše malo popraviti kletna okna, ki zijajo v gledalca kot dupla mračnih sov? Premislite, storite!

Po ulicah in v parku stojijo zdaj takozvane »žabe«. Meščani in deželani, zakaj neki so te žabe? ZA SMETI! Pa je kakor zakleto — okrog njih je polno papirja, kosti, škatelj in podobno, žabe pa zevajo prazne in lačne. Ne, tako malomarni pa res ne smemo biti! Vse kar je prav! Ali naj bi Dolenjce, ki menda le nismo tako zabiti, moral res sproti učiti miličnik ali paznik parkov, kam naj mečemo smeti? Dajmo, še tu se pokažimo napredne.

Mimo Okrajnega ljudskega odbora v mesto pelje zdaj lepo tlakovana cesta, pa vendar ti vsak kolesar, v civilu ali uniformi, zavije po stezi čez Trg maršala Tita. In vendar je tisti prehod namenjen samo pešcem. Ni drugače — mestni občinski odbor naj pobira od kolesarjev na licu mesta kazen pa bo red mimogrede. Mestni očetje — prosimo!

Mladina v Novem mestu: pazite na klopi v Ragovem logu in na sprehajališču ob Krki. Te klopi so za odpočitek, stanejo veliko denarja, ki ga moramo plačati sami. Tisti med vami, ki ste resni, pa vidite vandala, ki reže ali celo podira klopi, javite ga mestnemu ljudskemu odboru, pa naj bo tisti tip star ali mlad.

Mamice: pazite na otroke in jih poučite, da ne bodo v parkih trgali rož ali se gugali na žici. Le tako bomo skrbeli, da bodo parki res lepi.

Kaj naj pa pohvalimo? Hotel Metropol je dobil nov napis, ki je ponoči razsvetljen; pred hotelom in pred kavarno so postavili nekaj lepotnih drevesc, kar napravi prav prijeten vtis. V Gerdešičevi ulici se odpravlja stara sramota — gnojnica, ki je tekla že vsa leta čez ulico. »Železnina« v Kandiji je dobila lep in okusen napis. O neokusnih napisih na trgovinah in drugih takih rečeh — pa drugič.

31. maja bo na Krki »Dolenjska regata«

Veslaški šport je še mlad. Tekmovalni čolni so dragi in nekoč je bil to le šport denarnikov. Delavski in dijaški mladini veslaško udejstvovanje skorajda ni bilo omogočeno. Gradili smo si le lesene, navadne čolničke in z njimi veslali in brodarili po rekah in jezerih.

Po vojni je bila ustanovljena Veslaška zveza Slovenije, ki vztrajno razširja to panogo športa po vseh krajih, kjer vode omogočajo razvoj vodnih športov. V Sloveniji imamo veslaške klube v Ljubljani, Mariboru in na Bledu, najmlajši pa je veslaško-brodarski klub »Krka« v Novem mestu.

V Novem mestu smo že imeli tekmovanja v veslanju, vendar pa take prireditve kot bo »Dolenjska regata« v nedeljo 31. maja., na Dolenjskem doslej še ni bilo. Da bi se veslanje kot šport razširilo tudi na Krki, ki je ena izmed najidealnejših slovenskih rek, je Veslaška zveza podarila društvu četverec, ki je preživel v nedeljo 10. maja svoj vodeni krst (seveda v največji »tajnosti«, ker so mladi veslači v čolnu še precej nesigurni!).

Dolenjska regata, ki bo 31. maja ob 10. uri dopoldne na Loki v Novem mestu, bo pokazala lepote in napore, ki jih mora vložiti veslač, da lahko z uspehom brani barve svojega društva. Veslači bodo na tem tekmovanju preizkusili svoje moči in uspehe zimskega treninga. Tekmovali bodo člani, članice, mladinci in mladinke na četvercih, dvojkah in enojkah-skifih. Udeležbo so prijavili VK Savica iz Ljubljane (ki bo nastopil z vsemi moštvi), VK Bled (bivši Gozdar), VK Branik iz Maribora, udeležbo pa so obljubili tudi najboljši veslači Slovenskega Primorja in Izole. Da pa bo prireditev še pestrejša in da bomo videli res vse vrste vodnega športa in vse vrste čolnov, se bodo regate udeležili tudi člani Pomorsko-brodarskega društva »Cveto Močnik« s kanuji in kajaki. Računamo, da bo sodelovalo na regati okrog 80 tekmovalcev.

Mlado veslaško društvo »Krka« v Novem mestu čaka velika preizkušnja pri organizaciji tako obsežnega tekmovanja. Novo mesto bo dobilo novo športno in turistično privlačnost — veslaško regato. Take prireditve so bile doslej največ at na Bledu. Dolenjska regata seveda ne bo imela takšnega obsega kakor blejske, vendar pa bo navzlic temu prireditev, na katero že sedaj vabimo vse Dolenjce, Belo krajino in goste iz vseh krajev Slovenije. Spoznajte lepote Dolenjske in predvsem naš ponos — zeleno Krko!

V nedeljo 31. maja na svidenje v Novem mestu na Krki!

T. M.

Izid nagradnega žrebanja prvomajske križanke

Skoraj 200 naših bralcev in naročnikov je poslalo rešitve prvomajske nagradne križanke. Izmed 115 pravilno rešenih je 3-letna Nuška Savrič iz Novega mesta izvlekla 15. maja naslednje nagrajence:

1. nagrado — moško športno srajco je dobil **Kastelic Zmago**, dijak iz Novega mesta.
2. Moško srajco — **Onič Renata**, učiteljica, Trebnje.
3. Tisoč dinarjev — **Grad Andrej**, Vevče 80 — Ljubljana (Polje).
4. Lewis, Kraljevski kings. blood (celo platno) — **Hervolj Anica**, Dol. Kamence 5 pri Novem mestu.
5. Svet humorja in satire — **Keglovič Alojz**, Skocjan.
6. Svet humorja in satire — **Majcen Aleksander**, Mokronog št. 86.
7. Svet humorja in satire — **Kordiš Lojze**, Hrib 42, pošta Loški potok.
8. **Plievier**, Morski psi — **Skala Ilka**, Zagreb, Vinogradska 59.
9. London, Dolina meseca — **Vrščaj Francka**, Kronovo 6, pošta Otočec ob Krki.
10. Silone, Fontamara — **Puc Dore**, Novo mesto, Kidričev trg.

(Nadaljevanje)

Naravno gibanje prebivalstva v novomeškem okraju

V **aprilu** je bilo v novomeškem okraju rojenih 161 otrok, izmed teh 85 dečkov in 76 deklic. Porok je bilo 49, umrlo pa je 62 oseb (30 moških in 32 žensk).

Rešitev nagradne križanke „1. maj"

Vodoravno: 1. Filatelija, 9. Makedonija, 18. ako , 19. one, 20. ata, 22. govedo, 23. ak, 24. trava, 31. ovalen, 33. TR, 34. STO, 36. rajati, 38. akacija, 41. stolp, 42. za, 44. remont, 45. ura, 46. Mirko, 47. ime, 49. cone, 50. ris, 52. Oslo, 53. jelo, 55. ca, 57. Jurčič, 60. on, 61. arena, 64. vpada, 66. simbol, 69. Ig, 70. Pikaso, 74. termin, 76. okisan, 78. stratosfera, 80. ki, 81. major, 82. tirani, 83. kino, 85. enak, 86. riba, 87. hip, 89. čud, 90. ta, 92. et, 93. sejalec, 95. opera, 97. latinica, 98. inlet, 99. cekar.

Navpično: 1. Fantazija, 2. Ikar, 3. lopar, 4. tokajec, 5. ena, 6. le, 7. Java, 8. Atila, 10. aga, 11. ko, 12. Eva, 13. delta, 14. oder, 15. noj, 16. ja, 17. Akropola, 21. aneksija, 25. Avar, 26. svinec, 27. JNA, 29. astronom, 31. Oton, 32. birač, 35. tok, 37. Amor, 39. CU, 40. ja, 41. silobran, 43. Amerika, 46. MS, 48. elegije, 51. Sudeti, 52. očitek, 54. on, 56. Avstrija, 58. Ra, 59. is, 62. aparati, 63. CK, 65. poraba, 67. merilec, 68. lik, 71. in, 72. Asirec, 73. osli, 75. nikdar, 76. omet, 77. sonet, 79. anali, 84. očak, 87. HCL, 88. pot, 91. al, 93. si, 94. en, 96. re.

Suhokranjska pesem z drvmi se ponavlja

»Tovariš, al' ne švercam! Veste, neka ustanova mi je dala provizorično potrdilo, da lahko ilegalno prevažam drva. Pogozdovalne takse seveda nisem plačal in občinskega potrdila nimam, drva so pa vsa štemplana, saj so iz zadružne skladovnice...«

Da ne bo nepotrebne jeze in razočaranj

Dragi bralci, naročniki in prijatelji,

do vas se obračamo s temle pismom. Veljalo seveda ne bo vsem, ki bero naš tednik. Raje bi ga poslali neposredno tistim, katerim veljajo naše neposredne težave. Prosimo pa vendarle vse bralce, da nam ne zamerijo, če povemo kar vsem, kar nas teži.

Najprej povejmo razveseljivo ugotovitev, da po podražitvi časopisov, zaradi novih visokih cen papirja Dolenjski list ni izgubil več kakor kakih 90 naročnikov, v istem času pa se je na list naročilo približno 60 novih naročnikov. Govorimo lahko torej o še vednem naraščanju naročnikov, kar je za list izredno razveseljivo. Malo manj izvodov pa prodamo vsak teden v kolportaži, kar je z ozirom na letni čas in povišano ceno seveda razumljivo.

Med velikim številom naših naročnikov pa je nekaj takih, ki zelo neredno plačujejo naročnino. Nekateri naročniki — tudi taki iz leta 1952 — so na to svojo dolžnost sploh kar pozabili. Zaradi takih naročnikov imamo precejšnje težave: listu prilagamo položnice (vsaka nas stane 3 dinarje!), pošiljamo jim opominska pisma (vsako pismo nas stane z znamko in položnico 25 dinarjev!), nekateri pa imajo po svoji krivdi tudi advokatske stroške, če zapadle naročnine le nočejo poravnati. Seveda so stroški advokata kmalu tako visoki kot znaša dolžnikova naročnina — vendar nekaterih vsa doslej poslana opominska pisma ne ganejo in smo morali seči ponekod tudi po zaščiti sodišča.

Velika večina dolžnikov po opominu dolg hitro poravna, mnogi pa se na položnicah tudi opravičujejo, da so na to svojo dolžnost pozabili. Pisali smo že, da nas tiskanje in razpošiljanje lista stane precej več kakor dobimo za njega z naročnino. Z oglasi in s tiskovnim skladom skušamo poravnati izgubo, ki jo list zaradi visokih cen papirja in tiskanja ima, pri vsem tem pa je seveda osnovno, da najprej zberemo naročnino od vseh naših naročnikov.

Nekateri naročniki se potem, ko jim pošljemo opomine, čutijo užaljene. Znani novomeški bivši trgovec nam n. pr. sporoča »da ne prenese nobenega opomina« (čeprav je v svoji praksi rad terjal dolžne zneske od svojih dolžnikov!), ko smo ga prosili, naj poravna zapadlo naročnino. Nekateri naročniki iz same »globoke užaljenosti« list celo odpovedo.

Tako ravnanje se nam ne zdi pošteno. Vse, kar želiš imeti ali kupiti, si navajen sproti plačati. Mar naj bi bil časopis izjema? Dolenjski list vzdržujejo vsi njegovi bralci in naročniki sami — zato je naša osnovna dolžnost, da ob zapadlosti naročnino takoj poravnamo. Izognili se bomo nepotrebni jezi, stroškom in sitnostim okoli opominjanja.

In še tole: če imaš pravočasno poravnano naročnino za tekoči mesec vsaj do 15. v mesecu, si brezplačno zavarovan proti posledicam nezgod. Tudi naročnik Matija Jamar iz Hrastulj pri Škocjanu, ki si je 17. januarja letos zlomil pri nesrečnem padcu nogo, ni mislil, da mu bo ta nezgoda povzročila prezgodnjo smrt. 13. januarja je poravnal četrtletno naročnino, kmalu po njegovi smrti pa je Državni zavarovalni zavod v Novem mestu že nakazal njegovi ženi 10.000 din — popolno zavarovalnino. Upamo in želimo, da naših naročnikov ne bi zadela nikoli nobena nesreča — če pa je nesrečni slučaj že tu je zavarovalnina najboljša nepričakovana pomoč v sili in stiski.

Vse bralce in naročnike vljudno prosimo, da pomagajo svojemu listu predvsem z rednim plačevanjem naročnine, ki znaša za mesec dni 42 din ali za četrt leta 125 dinarjev — kar je še vedno manj kot izdatek za liter vina v treh mesecih! Od lista lahko pričakujemo ugoden nadaljnji razvoj, če mu bodo vsi naročniki pomagali s tem, da bodo pravočasno izpolnjevali svoje dolžnosti do tednika. Stroški za list bodo s prehodom na večji obseg lista v novi tiskarni še večji, kot so bili doslej, naročnina pa bo navzlic temu ostala neizpremenjena.

Pozdravlja Vas

Dolenjski list

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR DOLENJSKE TOPLICE

Štev. 30/53

Na podlagi 15. člena Zakona o občinskih ljudskih odborih (Ur. list LRS št. 19-88/52) in na podlagi predloga Občinskega odbora Zveze borcev Dolenjske Toplice izdaja Občinski ljudski odbor Dolenjske Toplice

ODLOK

O RAZGLASITVI 24. (ŠTIRIINDVAJSETEGA) MAJA ZA OBČINSKI PRAZNIK OBČINE DOLENJSKE TOPLICE

V maju 1942 so prostovoljci — Topličani in prebivalci okoliških vasi množično odhajali v partizanske čete in odrede. Vse ljudstvo je bilo že takrat seznanjeno s cilji narodnoosvobodilnega gibanja. Topliška dolina je bila ves čas NOV zelo aktivna in revolucionarna, zato je bil fašistični okupator že 24. maja 1942 prisiljen pobegniti iz Dolenjskih Toplic. Od tega dneva dalje so bile Toplice z okoliškimi vasmi vred osvobojeno ozemlje. Še isti dan so bili po vaseh množični sestanki, kjer so se postavljali vaški zaščitniki.

Zato je ta dan za Toplice in vse okoliške vasi zgodovinskega pomena. V spomin na ta veliki dogodek izdaja Občinski ljudski odbor Dolenjske Toplice sledeči odlok:

1. člen

24. maj se razglaša za občinski ljudski praznik občine Dolenjske Toplice.

2. člen

Ta odlok stopi v veljavo od dneva objave na oglasnih deskah občine Dolenjske Toplice in po razglasu v »Dolenjskem listu«.

Smrt fašizmu — svobodo narodu!

Franc Šobar, l. r.

Predsednik občinskega ljudskega odbora:

S 1. junijem bo začela izhajati

»LJUDSKA PRAVICA«

spet kot dnevnik in sicer kot slovenska izdaja »BORBE«

Ta novi dnevnik bo prinašal obilo zanimivih poučnih člankov in vesti tako iz inozemstva, kjer ima »BORBA« številne dopisnike in sodelavce, prinašal pa bo tudi zanimive prispevke iz vseh delov države.

S tem, da bo »Ljudska pravica« izhajala dnevno kot sestavni del »BORBE« v slovenskem jeziku, bo objavljala najvažnejše članke in vesti iz tega našega centralnega glasila, približno polovico prostora pa bo zavzemalo gradivo iz življenja v Sloveniji.

Ni nam treba posebej poudariti, da bo novi dnevnik imel stalne zanimive rubrike, kot so komentarji, dnevna kronika, pisma uredništvu, zanimivosti iz znanosti in tehnike, roman v nadaljevanjih, žensko in mladinsko stran in podobno.

SLOVENSKA »BORBA«

bo izhajala dnevno v precejšnjem obsegu, in sicer na 8 do 16 straneh. Mesečna naročnina bo 250 din, posamezna številka pa bo veljala 10 din.

Prepričani smo, da bo slovenska »BORBA« vsakogar zadovoljila, zato se takoj naročite nanjo. Postala vam bo najboljši prijatelj in vam pomenila dragocen stik s svetom ter dajala vedno pravo podobo našega gospodarskega, političnega in kulturnega življenja.

Naročila naslavljajte na upravo »Ljudske pravice« — slovenske izdaje »Borbe«, Ljubljana, Kopitarjeva ulica 2, poštni predal 42.

Nekaj o sladkorju

Sladkor v sodobnem času ni le vsakemu dobro znana poslastica, temveč spada tudi med najvažnejša hranila in okrepčila. Današnjega gospodinjstva, bodi v mestu ali v zadnji hribovski vasi, si brez sladkorja ne moremo zamisliti. Saj celo v naši državi, kjer je »sladka« industrija pravzaprav še zelo skromna, porabimo na leto okrog 15 kg sladkorja na osebo, medtem ko ga na primer Danec porabi 56, Angležinja 48, Amerikanec 45 itd.

Naš sladkor, pridobljen iz pese, je novejša iznajdba, star komaj 200 let. Ljudje so sladkor seveda poznali in uporabljali že davno. To je bil naravni sladkor, ki ga je »izdeloval« sladkorni trs, nihče pa do leta 1748 ni vedel, da vsebujejo sladkor tudi naše evropske rastline.

Sladkorni trs je podoben trsu, ki raste po naših močvirjih, le da je višji in debelejši (visok 3—5 m, debel 4—6 cm) in da vsebuje sladkor. Njegova pradomovina je Vzhodna Indija. Stari Indijci so stebliko radi grizli, kasneje pa začeli iz nje pridobivati sladkor, kakih tristo let pred našim štetjem.

Iz Vzhodne Indije so Perzijci prenesli sladkorni trs v svojo domovino in začeli iz nje na veliko pridobivati sladkor. Iz Perzije so Arabci trs, sladkor in razne poslastice (kj so še danes orientalska specialiteta) prenesli v Afriko, Mauri pa iz Afrike v Evropo. Sladkorni trs potrebuje toplote, zato je uspeval samo v Španiji. Evropejci so se sladkorja hitro navadili in je kmalu postal dragoceno trgovsko blago. Največ so z njim trgovali Benečani (samo leta 1319 so prodali v Londonu 55.000 kg sladkorja).

Podjetni Španci so sladkorni trs prenesli na novo odkrite otoke Srednje Amerike, kjer je v južnem podnebju izvrstno uspeval (otok St. Domingo), od tu se je razširil na Kubo in ameriško kopnino. Amerikanci so še danes glavni proizvajalci sladkorja na svetu.

V Severni Ameriki je zelo razširjen sladki javor. Zarežejo mu skorjo in sladkor curi v posodo. En javor da okrog pol kg. V Indiji in Moluških otokih dobivajo sladkor tudi iz palm (sladkorne palme). Prav tako je precej sladkorja v neke vrste sirku. V Medjimurju in severni Vojvodini pridobivajo iz sirka sladki sirup, nadomestek za kupljeni sladkor.

Sladkor vsebuje tudi navadna koruza. Pridobivanje sladkorja iz koruze je bilo zlasti razvito v Mehiki, dokler niso spoznali sladkornega trsa.

Nemški kemik Andrej Marggraf je 1748 preiskoval sladke sokove mnogih domačih rastlin in odkril, »da nekatere vsebujejo ne samo sladkorju podobne snovi, ampak tudi pravi sladkor, podoben onemu iz sladkornega trsa«. Našel je, da od vseh evropskih rastlin največ sladkorja vsebuje neka vrsta pese, ki je poslej dobila ime sladkorna pesa. Marggrafove raziskave je nadaljeval kemik Achard. Po dolgem prizadevanju mu je uspelo za stvar pridobiti pomoč vlade in 1801. leta je začela obratovati prva evropska tovarna sladkorja iz pese. Seveda so o tem hitro izvedeli tudi drugod. Zlasti je podprl sladkorno industrijo Napoleon in še danes Francija prideluje največ sladkorne pese na svetu.

Sprva je bil novi sladkor zelo drag, kajti pesa ga je vsebovala komaj 5%. Z izboljšavo semen, zemljišča in podobno, pa se je sladkor v pesi povečal na 16—22%, skoraj toliko, kot ga vsebuje sladkorni trs. Leta 1836 so porabili za kilogram sladkorja 20 kg pese, leta 1906 pa že samo 6 kg.

Postopek pridobivanja sladkorja je seveda precej zapleten. Sladkorno peso, očiščeno in oprano, razrežejo na rezance, potem pa pride v železne posode, kjer se v topli vodi (80—90°) sladkor v pesi raztopi in nastane sladka kaša. Seveda je v tej kaši še precej drugih snovi, zato jo čistijo z apnom, ki potegne nase vse kisline. Ko je čiščenje (saturacija) gotovo, ločijo usedlino od sladkega soka, ki je sedaj že precej čist in rahlo rumene barve. Ta sok znova čistijo v posebnih vakumskih aparatih in ga potem kuhajo, da kristalizira. Ko je kristaliziranje končano, s centrifugami ločijo kristale od ostankov — sirupa. Sirup še prekuhajo in dobijo iz njega še nekaj sladkorja. Sirup, ki je sedaj ostal, se imenuje *melasa*. Včasih so jo metali proč, dandanes pa jo tudi izkoriščajo.

Zdaj imajo sladkor, toda šele v surovem stanju, ker je lepljiv, rjavorumen in neprijetnega okusa. Zato mora še v posebne čistilne tovarne-rafinerije, kjer ga pripravijo za uporabo in pride v prodajo kot navadni kristalni sladkor.

Za boljše vrste sladkorja — kocke in glave — topijo ta kristalni sladkor v topli vodi in ga precejajo skozi kostno oglje, potem pa vnovič kuhajo, da dobijo gosto sladkorno maso, ki jo potem izlivajo v kalupe ali na plitve ponve, kjer jo razrežejo na kocke. Če ta gosta masa počasi kristalizira, nastanejo večji kosi — *kandis sladkor*.

Ako sladkor segrejemo na 160° se stali. Ko se shladi, dobimo brezlično prozorno maso, iz katere se delajo bonboni. Če pa sladkor segrejemo na 200° nastane rjava masa — *karamel*, ki služi za barvanje jedi in pijač.

Melasa, gosta, temnorjava tekočina neprijetnega vonja in okusa, ki je zadnji ostanek pri čiščenju sladkorja, se uporablja za živalsko krmo, potem v industriji kvasa, mila, barv, cikorije in podobno, največ pa dobivajo iz nje špirita. Melasa iz sladkornega trsa je precej boljša kakor melasa iz sladkorne pese. Iz nje izdelujejo rum in neko posebno vrsto žganja-arak. V Indiji pa dodajo melasi katrana in asfalta in dobijo posebno maso za asfaltiranje cest. Ta smolasta masa v vodi ni

Sladkorna pesa

topljiva, je odporna proti sončni vročini, poceni in v tistih vročih krajih veliko boljša za asfaltiranje kakor sam asfalt.

Sladkor pa pridobivajo tudi iz lesa. Pred 40 leti je v Ameriki začela obratovati prva tvornica sladkorja iz lesa. Ta sladkor doslej uporabljajo le za živinsko krmo, kjer je njegovo čiščenje, da bi bil primeren za ljudi, še predrago.

V Jugoslaviji pridobivamo sladkor le iz sladkorne pese. Zato so naše tvornice sladkorja predvsem v tistih krajih, kjer sladkorna pesa dobro uspeva — Vojvodina, Banat. Osem naših sladkornih tovarn: Osijek, Branjin Vrh, Novi Vrbas, Crvenka, Stari Sivac, Beograd, Čuprija in Županja, so na primer, 1951 imele nalogo, da proizvedejo 230.000 ton sladkorja kar pomeni 12 kg na prebivalca v letu 1951.

Ker pa naša sladkorna industrija stalno raste, raste seveda tudi količina uporabe sladkorja na prebivalca, kar pomeni tudi dvig »sladkega« standarda.

Električni stol se mu obeta

»Prosveta« iz Chicaga poroča 14. aprila pod naslovom »Zabredli vojak, ki kandidira na električni stol« naslednjo vest, značilno za stanje v ameriški družbi:

»Dvajset let star vojak Fred E. Mc Manus iz vasi Valley Stream v New Yorku si je našel dekle — piše se Diana Marie Wegglend, stara 16 let — in sta se odločila, da bosta veseljačila in ko prideta na poti iz New Yorka v Kalifornijo, se tam poročita.

Ker pa veseljačenje stane, je fant pričel ropati. V tem »poklicu« je ubil pet ljudi v treh državah. Toliko je sam priznal. Oropal jih je več. Te — pravi — je ubil v silobranu, ker so se mu uprli. Vozil se je z dekletom po deželi v ukradenem avtu.

Prijeli so ga po naključju v Dubuque v Iowi.

Njegovi sorodniki v New Yorku se ne morejo načuditi — »ker je bil tako priden in vzoren ...«. Z umori, ki jih je izvršil, si je odprl duri v smrtno obsodbo. In nad dekletom bo ležala težka senca skozi vse življenje, tudi ako ne bo obsojena.

To ni kak izjemen slučaj. Policijska statistika po vsej deželi pokazuje, da se zločini, ki jih mladina uganja, višajo. Čezdalje več otrok krade avte, prireja vlome in rope. Mora le biti res, da je v sedanji družbi nekaj narobe z njeno moralno stranjo.«

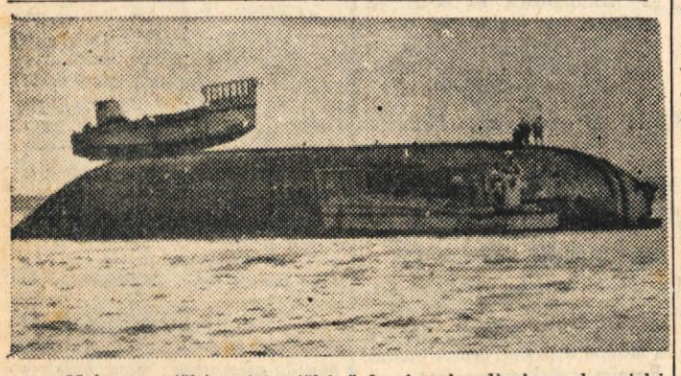

Nek ameriški pristaniški čoln je ob plimi na korejski obali nenadoma naletel na nevidno zapreko. Ko je nastopila oseka, se je izkazalo, da to ni bila kakšna čer, temveč potopljen parnik, ki je ležal na dnu, obrnjen z gredljem proti morski površini. Ker je plima dosegla deset metrov višine, niso opazili sicer vidne razbitine.

V dneh
od 4. do 19. julija 1953
MARIBORSKI TEDEN

IVO PIRKOVIČ:

Še o pozabljenem puntu dolenjskih kmetov

Voditelj belogardističnih ubežnikov v Ameriki, kranjski dekan Matija Škrbec, je poskusil italijanska in nemška nasilja nad našim narodom v zadnji vojni opravičevati z izgovorom, da tudi drugi narodi niso nič boljši, da so tudi Francozi za časa Napoleona pobijali mirne kmete, ko so neki oktobrski dan leta 1809, prišli v Novo mesto na semenj. To seveda ni bilo res, ker je šlo tedaj za velik punt dolenjskih kmetov, ki jih je francoski okupator stiskal s prehudimi oddajami (rekvizicijami) in vojnimi davki (kontribucijami).

Napad upornih kmetov, o katerih pravi dekan Škrbec, da so bili le sejmarji, sem popisal v Dolenjskem listu 9. januarja letos. V pismih Napoleonovega intendanta za Gorenjsko, grofa Farguesa, pa najdemo še nekatere zanimive podatke, zlasti iz ozadja tega našega pozabljenega kmečkega punta, ki bodo Novomeščane in Dolenjce gotovo zanimali. Tista pisma je leta 1868 zbral in uredil A. Dimitz v »Mittheilungen des historischen Vereins für das Herzogthum Krain«.

Devetnajstega oktobra 1809 piše grof Fargues generalnemu intendantu v Ljubjani, grofu Daruju:

»Puntarsko gibanje se je začelo v začetku preteklega meseca v vzhodnih predelih province. Zbralo se je 600 kmetov, ki so se uprli plačevanju vojnih dajatev. Ko je general Baraguay d'Hilliers (v Ljubljani) o tem gibanju slišal, je poslal generala Suchyja z bataljonom vojske (iz Novega mesta) v kočevski okraj, kjer so se uporniki zbrali. Ko pa se je bližal, je nastal zopet red. Kontribucijo je bilo mogoče le počasi izterjavati. General Baraguay d' Hilliers je na prošnjo, ki sem mu jo v tej stvari poslal, premestil v vsak okraj v provinci nekaj vojske. Le-ta je bila prideljena komisarjem za posadke v občinah, ki so (s kontribucijami) v zaostanku. Ti ukrepi so bili povsod uspešni. Le v tistih krajih vojvodine, ki meje proti Hrvaški, na Kočevskem, so se drznili upreti se temu izterjavanju. V noči od 8. na 9. t. m. so nekaj vojakov, nastanjenih v Metliki in Kočevju, napadli in jih več pobili. Oddelek 30 Italijanov redne vojske so (uporniki) zajeli in jih odgnali na Reko. Enega častnika so poslali nazaj, drugega pa z oddelkom vred tam pridržali.

Brž ko je general Baraguay d' Hilliers za te dogodke zvedel, je generalu Suchyju ukazal, naj gre v tiste kraje in strogo nastopi proti krivcem. Malo za tem sta bili dve vasi (Prečna in Bršljin, razen njiju pa isti čas v Beli Krajini tudi Predgrad, Poljane, Stari trg in Kostel), požgani, ljudje pa so zbežali.

Upali smo, da bo ta zgled ščuvalce oplašil, ni pa imel uspeha, ki smo ga pričakovali. Odposlanci, od katerih so nekateri nameščeni v upravi province, potujejo po deželi na vse strani in ščuvajo k uporu; silijo one, ki se branijo pridružiti se tolovajem. Eden glavnih pobudnikov teh nemirov je okrožni komisar v Postojni, grof Auersperg. Zagotavljajo celo, da se je izkrcal na Reki angleški odposlanec in tisti čas razsipaval po deželi svoje zlato. Napori teh kolovodij nikakor niso bili brezplodni. Celotno novomeško okrožje, del postojnskega in ljubljanskega, se je dvignilo k orožju. Uporniki z barbarsko krutostjo morijo Francoze in Italijane, ki jim padejo v roke. Neki okrožni komisar v Novem mestu je ubit, okrožnega glavarja pa so napadli in ga je ranilo več krogel. Zdi se, da so četo 8. italijanskega pehotnega polka, ki so jo generalu Suchyju poslali iz Ljubljane, uporniki zajeli. To izgubo bi bilo treba obžalovati toliko bolj, ker je v vsej provinci le okoli 2800 mož vojske, deželo pa pokrivajo gore in gozdovi. Zagotavljajo tudi, da je večji del teh sil dobil ukaz, odriniti na Tirolsko. To zelo otežuje naš položaj. V mestu (Ljubljani) je le majhna posadka, toda gospod general Baraguay d'Hilliers nas s svojo dejavnostjo in povelji, ki jih je izdal, glede napada pominja. Včeraj (v resnici že pred tremi dnevi, namreč v ponedeljek 16. oktobra) je prišlo v Novo mesto 2000 tolovajev. Nekaj tolp se je približalo Ljubljani na eno miljo, vendar niso poskusile prodreti v mesto.

Rudniškega upravnika v Idriji so v noči od 16. na 17. t. m. (uporniki) prijeli; 800 oboroženih kmetov, ki so jih nahujskali uradniki iz uprave in grof Auersperg, je rudniškega upravnika aretiralo in oplenilo. Ko je 2. ur presedel v ječi, se mu je na čudežen način posrečilo rešiti se iz rok teh razbojnikov. Čast imam poslati Vam prepis poročila, ki mi ga je napisal o dogodkih v Idriji. Ker ni hotel noben trgovec kupiti živosrebrnih proizvodov tega rudnika, leži trenutno za okoli 300.000 goldinarjev živega srebra v skladiščih. Podvzel sem mere, da se te vrednote ohranijo, in upam, da moji napori ne bodo brezplodni.

Novica o (dunajskem) miru ni mogla duhov pomiriti. Po poročilih, ki jih je general Baraguay d' Hilliers pravkar dobil, se zdi, da se hoče upor povsod razširiti, in zbujajo domnevo, da upor vodijo tako, da bi se preko Koroške povezal z uporom na Tirolskem...«

Vzrok uporu so bile prehude vojaške dajatve, rekvizicije in kontribucije. Samo zadnjih deset dni pred vstajo so Francozi iztisnili iz Kranjske skoraj pol milijona goldinarjev, brez dajatev v naravi in onega, kar so si Napoleonovi častniki povsod prisvajali zase. Novomeščani, ki so morali že ob drugi francoski zasedbi, leta 1805, kupiti lakomnemu višjemu Napoleonovemu častniku kočijo, konjsko opremo, obleko, srebrno uro in jedilni pribor, so se morali sedaj, avgusta 1809, zavezati, da bodo Francoze z vsem po zmernih cenah oskrbovali, in morali dati še 58.000 frankov posojila, ki ga seveda niso nikoli več videli.

Upor je pobiranje davkov, »frankov«, skoro docela ustavil. Grof Fargues, ki je pozneje služil v Zagrebu, po porazu Napoleona pa bil župan v Lyonu, pravi 20. oktobra 1809 v pismu generalnemu intendantu: »Nemiri, ki so izbruhnili v provinci, dalje okoliščina, da so oboroženi kmetje odpeljali več blagajn, in pa pomanjkanje vojaških čet je krivo, da je izterjavanje zadnjih pet dni le malenkostno.«

Znani so zlasti napadi na Francoze okoli Trojan in zaplemba francoske vojaške blagajne v Črnem grabnu. Pa tudi drugod je ohranjen spomin na take dogodke.

Isti dan, 20. oktobra 1809, piše grof Fargues tudi okrajnemu glavarju v Novo mesto:

»Pismo od 10. oktobra t. m., s katerim ste me počastili, sem v redu dobil.

Prosim Vas, da mi v svojem naslednjem poročilu opišete, kako so se razvijali dogodki, ki so se po nemirih v Kočevju zgodili v Vašem okrožju; dalje, da mi sporočite vzroke, ki so te dogodke sprožili, in osebe, ki so imele pri dogodkih največji delež.

Rekli ste mi, da je gospod grof Auersperg odšel v Istro. Ker mi odtlej niste o njem nič več poročali, Vas prosim, kaj je z njim.

Mislim, da ste razglasili stroge ukrepe, ki so bili izdani zoper povzročitelje nemirov, in upam, da bodo imeli dober učinek.

Gospod škof se je pravkar podal med upornike v novomeškem okrožju. Upam, da bodo njegova prisotnost in opomini privedli zopet k pameti nespametneže, ki so v toliki meri zapeljani, da se hočejo poveljem njegovega veličanstva (Napoleona) upreti z zločini in krutostmi.

Uporniki niso premislili neizogibnega zla, ki ga njihovo vedenje utegne prizadejati provinci.

Zastaviti morate ves svoj vpliv, da v svojem okrožju odvrnete ljudi, ki so se oddaljili od zakonitega reda, zopet z njihove poti, in upam, da Vaši napori ne bodo zaman!«

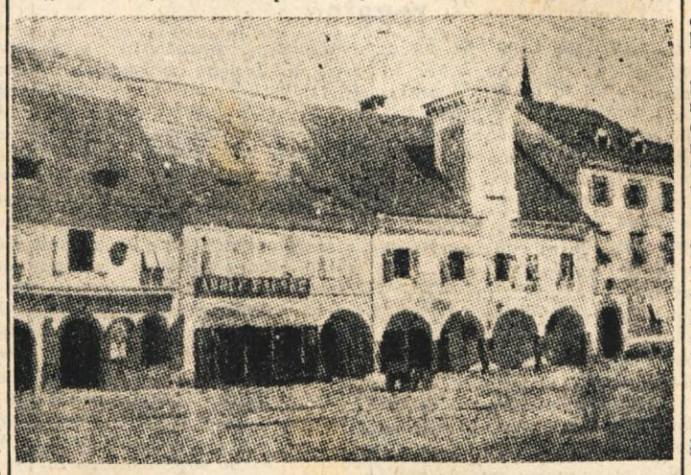

STARI NOVOMEŠKI ROTOVŽ (na sosednjih hišah so še vidni sledovi arkad)

Že drugi dan, 21. oktobra, grof Fargues priznava, da vojnih dajatev v uporni deželi ne bo mogoče do postavljenega roka zbrati; kljub temu pritiska na vladnega predsednika, naj z izterjavanjem kolikor mogoče pohiti, in mu zažuga: »Nemiri, do katerih je v provinci prišlo, Vem ne morejo služiti za opravičilo. V očeh francoske vlade govori to proti Vam in temu se morate izogniti!« Generalnemu intendantu in generalnemu administratorju pa zagotavlja: »Brez ozira na nemire, ki so na Kranjskem izbruhnili in za nekaj časa ustavili pobiranje kontribucij, sem vendarle podvzel potrebne mere, da zagotovim naklade in državne dohodke, in bom s tem nadaljeval toliko časa, dokler mi ne boste poslali potrdila o sklenjenem miru, o katerem sem imel čast brati v Vašem pismu od 14. t. m.«

Že isti dan, 21. oktobra, pa izvemo, da »po dobrohotnem sklepu njegovega veličanstva ne bodo izterjali vojnih kontribucij, ki jih je Kranjski naložil kraljevi namestnik, princ Eugen, in bo provinca morala plačati le onih 12 milijonov 260.0000 frankov, ki jih je deželi naložil vladni dekret 7. julija. Francozi so upali, da bo ta popustljivost pomirila uporne duhove in puntarje privedla zopet k poslušnosti. Nehali so tudi pošiljati po deželi vojaške oddelke za prisilno pobiranje davščin.

Francoska poročila res pravijo, da je konec oktobra (1809) dežela že zopet mirna.

Dve stvari bi moral zlasti še pojasniti: kako da so upor kranjskih kmetov zoper Napoleonovo okupacijo podpirali Angleži, ki so na Reko poslali svojega človeka z zlatom, in zakaj je na strani upornikov stal grof Auersperg in tudi drugo kranjsko plemstvo.

Angleži, ki so s strahom gledali, kako Napoleon kot orkan ruši Evropo in osvaja tuje dežele, so tudi v Španiji netili zoper Napoleona gverilsko vojno, da bi Napoleonovo moč oslabili. Zato se, kajpak, ne smemo čuditi, da so isto stvar poskusili tudi pri nas.

Grof Auersperg in z njim pač vse staro plemstvo in tudi duhovščina pa so vedeli, da prihaja s Francozi duh meščanske revolucije zoper stari fevdalni red, zoper graščinsko gospoščino in tlačanstvo. In tega so se stari gospodarji družbe bali.

Uradniki stare avstrijske uprave, ki so jih Francozi prevzeli in o katerih grof Fargues pravi, da »potujejo po deželi na vse strani in ščuvajo k uporu«- pa so aktivisti avstrijske vlade, ki upornikom skrivaj poroča, da je Francozov le malo in da se bo skoro vrnila avstrijska cesarska vojska.

Nekaj starih okroglih

TAKRAT BO HUJE

»Tvoj prijatelj govori povsod same laži o tebi«.

»Nič hudega! Ampak kadar bo začel pripovedovati resnico, mi sporoči! Takrat bom pa že obračunal z njim!«

MED ZAKONCI

»Misli si, Jože, pes je požrl kolač, ki sem ga pravkar spekla.«

»Nič hudega, srček, ne jokaj! Kupil ti bom novega psa.«

ČAKA GA

Direktor živalskega vrta je dobil na službenem potovanju brzojavko:

»Novi šimpanz se nikakor ne more privaditi na nove življenjske pogoje — stop — ugotovili smo, da pogreša življenjskega druga — stop — nestrpno čaka na vaš povratek«.

NEGA DOJENČKOV

Bodoča mamica obiskuje tečaj za nego dojenčkov. Pri izpitu jo vprašajo:

»Kakšna je najprimernejša obleka za nego dojenčka?«

»Kratka srajčka, zadaj odprta!« hladnokrvno odgovori tečajnica.

OTROCI SE IGRAJO

»Kaj delata, Pavelček in Majdica?«

»Igrava se mladoporočenca, mama«.

»Kje pa je Francek?«

»Ta sedi pod mizo in čaka, da se bo rodil.«

»Kako vam je ugajala moja drama?«

»Oh, celo noč nisem mogel zaspati!«

»Tako vas je ganila?«

»To ne, ampak kadar spim od osmih do enajstih, ne morem do jutra več zaspati.«

Pisker cekinov

Človeka lahko prav čedno potegneš za nos, zlasti če je radoveden. Kako je Hostnikov Boštjan izpod Gorjancev potegnil sosede, ste slišali, a? Res ne? No bom pa povedal, čeprav je od takrat steklo že veliko Krke mimo Šentjerneja.

Boštjan je od svojega strica podedoval zaplato zemlje; »gmajna« so ji rekli. Že ime pove, da je ta zemlja leta in leta ležala pusta in neobdelana. Ni čudno, da je dedič ni bil posebno vesel. Bila je precej daleč od vasi, pa je niso izkoriščali niti za pašnik.

Boštjan, dober kmetič in priden gospodar, je sklenil, da bo tisto puščobo obdelal. Saj je vendar greh, da leži tako brez haska in ne koristi ne Petru ne Pavlu. Ampak kje dobiti dninarjev, da bodo ta zapuščen in zaraščen svet prekopali? Boštjan ni dobil nikogar, pa naj je ponujal še tako lepo dnino. Nazadnje se je pošteno razjezil:

»Le čakajte mrhači leni! Če nočete za denar, jo boste prekopali za božji lon. Pri moji duši, da res!«

Tako se je Boštjan pridušil in — uspel.

Nekega jutra je stopil v krčmo, kjer so vaški lenuhi že metali karte, in se usedel k prazni mizi. Pomaknil je klobuk na uho, si gizdalinsko zasukal mustače in prižgal cigaro. Bil je strašansko dobre volje.

»Liter vina, ampak tistega od zida!« je zaklical.

Krčmarica, stara Boltarjeva Pepa, je poznala Boštjana kot treznega in razsodnega človeka. Debelo je pogledala tako čudno razigranega gosta in, ko mu je prinesla vina, je vprašala:

»Hudimana, stric Boštjan, kaj pa to pomeni? Nekam hudo veseli smo danes, a? Da niste terno zadeli?«

»Pa sem res vesel,« je rekel Boštjan. »Tako vesel pa tako srečen, da bi najraje ves svet kušnil... Dajte no, Pepa, še temle kvartačem liter vina, na moj račun!«

Kvartopirci so dvignili glave in pogledali Boštjana kot tele nova vrata. Kar pomnijo na vasi, Boštjan še nikoli ni ponudil komu niti kozarca vode, zdaj pa jih naliva z vinom. Vraga, kaj to pomeni!...

Boštjan je izpil zadnjo kapljo svojega litra, vrgel kozarec ob zid in zaklical:

»Pepa, še en liter zame, liter pa k oni mizi!«

Radovedno krčmarico je strašansko zasrbel jezik. Ni več strpela. Sedla je k Boštjanu in mu začela izpraševati vest.

»Ja poštajna vendar, ljubi Boštjan, kaj pa vas je danes pičilo?«

»I vesel sem, lejte, strašansko vesel.«

»Pa menda niste v loteriji zadeli ali od kakega bogatega stric iz Amerike pojerbali?«

»Eh, kaj to! Še več je, vse več... Ampak, Pepa, nikar me ne sprašujte, ne bom povedal, res ne bom!«

Krčmarico je razganjala radovednost, toda Boštjan ne bev ne mev; samo molči in pije. Včasih požvižga, kakor od silne sreče, in to je vse. Niti besedice mu ne potegneš z jezika.

Pa so začeli prisedati k njemu še kvartopirci; po vrsti, kadar je bil kateri prost. Najprej, da se mu zahvalijo za nenavadno pogostitev, potem pa, da bi se nekako opravičili ker niso prišli, ko jih je prosil za na »gmajno«.

»Veš, Boštjan,« je rekel ta in oni, »nikar nam ne zameri. Saj dela se nismo bali, res ne, ampak časa nismo imeli. Pa le počakaj, tisto gmajno ti bomo že izrigolali, boš videl, da jo bomo!«

Toda čudno: Boštjan sploh ni bil hud.

»I kaj bom zameril, fantje! Saj veste, kako pravijo stari ljudje: vsaka nesreča ima svojo srečo. Vi sploh ne veste, kako sem zdaj srečen in presrečen, da »gmajna še ni prekopana. Naa, res nisem hud na vas... Pepa, še en liter za moje prijatelje!«

Vraga! Razumeli so toliko kot cigan pridigo. Čemu pravi Boštjan da je srečen, celo presenečen, ker »gmajna« še ni prekopana?... On, ki je prej počel pravega zlodeja, ker niso šli kopat, jih zdaj na vse lepem gosti s pijačo! Dedec ima nekaj za bregom, ampak kaj?

Boštjan je spraznil drugi liter in se poslovil. Stopil je še v kuhinjo, kjer je krčmarica ravno cvrla jajca.

»Soseda,« je rekel,« eno stvar bi vas rad prosil.«

»Kaj pa, Boštjan?«

»Bi mi lahko posodili za jutri kramp?«

»Kramp?« se je začudila Pepa. »Tak gospodar, pa nimate pri hiši krampa!«

»Eha!... Pet krampov imam, ampak potrebujem še šestega.«

»Boste kaj kopali?«

»Ja, bomo. Jutri začnemo.. Uh, prekleti gobec,« se je lopnil po ustih, »kmalu bi počvekal!«

»Kaj boste pa kopali, ljubi Boštjan? Tak povejte no.«

»Jezestana, kako se človeku razmaje jezik, če je malo nasekan. Kar trezen misli, to pijan zgobezda. Ti zlodejeva betica pijana.... Pa mi je moja Mica tako lepo svetovala: »Boštjan, nikar ne hodi zdoma« je rekla, »bomo že kako prestali s petimi krampi! Se boš spozabil in kaj čveknil, jutri boš pa zijal«. Ja, ja, tako mi je rekla Mica, pa je nisem ubogal. Grem, se nalivam z vinom, bedak, in sem vam nekaj počvekal...«

»Nič niste počvekali, ljubi Boštjan, prav nič. In prava reč, če bi. Saj me vendar poznate in veste, da meni lahko zaupate kakor fajmoštru pri spovedi. Jaz sem kakor grob. Kar denete vanj, to v njem tudi ostane.«

»Ja, to pa vsa čast! S te plati vas dobro poznam. Res niste taka, kakor so druge čveke. Saj zato sem pa prišel k vam po kramp. Vem, vam bi lahko nekaj povedal, zaupal, kakor materi, vendar...«

»No, Boštjan, kaj je, kaj? Nekaj vas tišči, le povejte. Kakor materi...«

Boštjan se je usedel za kuhinjsko mizo in pošepetal:

»Pepa, ste poznali očeta mojega rajnega strica?«

»Orehovškega Tončka?... I menda ja!«

»Lejte, ta Orehovški Tonček je leta oseminsedemdesetega služil cesarja v Bosni, takrat, ko so Turke pregnali. Tam mu je prišel v roke velik bakren pisker, zvrhano poln samih turških cekinov. Takole kakih pet, najst kil je vagal.«

»Kdo? Stric?«

»Eh, kaj stric! Pisker!«

»Sveta pomagavka, kaj poveste?... Se sanjalo se mi ni, kaj da bi bila slišala.«

»Kako bi slišala, ko so pa v družini tajili ko kača noge. Bom povedal, zakaj. Eni so govorili, da je Tonček ta pisker ukral, Tonček je pa trdil, da mu ga je podaril neki turški vojvoda, ker mu je življenje rešil. In potlej je Tonček ta pisker zakopal.«

»Pa zakaj ga je zakopal?«

»Iz strahu, da mu ga ne vzame država. Ampak živi duši ni črhnil, kam ga je zakopal... No, potlej se je nekega dne napil, se prevrnil z vozom v grapo in se ubil...«

»Ja, tega se pa spominjam.«

»No, lejte, da govorim samo božjo resnico. Zdaj seveda nihče domačih ni mogel zvedeti, kje je pisker zakopan... Danes pa ti jaz pretikam nekaj po cimpru in najdem star vojaški koledar. Prebiram v tem koledarju tiste stare dogodivščine, pa ti na lepem pade ven listek. Poberem ga, berem in kar v glavi se mi zvrti. Veste kaj je pisalo? Tole:

‚Pisker s turškimi cekini sem zvagal in zakopal. Vagal je petnajst kil. Zakopal sem ga na svojem gruntu, na tistem kosu, ki mu pravijo »gmajna«, tri metre od...‘

Peklenske smole! Tukaj je miš zagrizla papir in nisem mogel natanko prebrati, na kateri prostoru je pisker zakopan. Ampak glavno je, da vem, da je zakopan na »gmajni«. Tisti kos sem pa, kakor veste, pojerbal jaz... No, in jutri bomo začeli kopat!«

Stara Pepa je poslušala brez sape. Petnajst kilogramov zlata!... Starega turškega zlata!..

»Ampak, soseda, kakor sem rekel: živi duši niti besede!«

»Kaj vendar mislite, Boštjan! Jaz sem kakor grob.«

Priznajmo: krčmarica Pepa je držala besedo. Boštjanove skrivnosti ni izdala nikomur. Pa res nikomur „no — samo svoji prijateljici Cveki, katere mož je ravnokar kvartal v krčmi. Ampak tudi Cveka je prisegla molk.

Čez kake pol ure so kvartopirci vstali in se razšli domov.

Ali so potem ponoči doma spali ali se ukvarjali s kakim drugim poslom, to se nikoli ne bo razvedelo.

Znano pa je, da se je v mraku tihotapilo vse polno črnih senc z vrečami pod pazduho, s krampi in motikami proti »gmajni«.

Do svita je bila vsa »gmajna« prekopana in prerita tako temeljito, da bi tega ne opravili niti najboljši kopači.

In vse to delo je veljalo Boštjana samo pet litrov vina in pa nedolžno laž.

Pravijo, da so na »gmajni« še dandanes najboljše njive pod Gorjanci.